
Θεωρία και Πράξη Ευρωπαϊκής Μουσικής

Μίχα Παρασκευή, PhD

Καθηγήτρια Θεωρητικών Ευρωπαϊκής Μουσικής
Μουσικό Γυμνάσιο Αργινίου – Λυκειακές Τάξεις

Στόχος

Η εξοικείωση με τη χρήση βασικών δομικών στοιχείων στη μουσική δημιουργία, μέσα από τις γλώσσες της μουσικής των ρευμάτων και τάσεων του 20ου αιώνα και η καλλιέργεια νέων ερεθισμάτων και αντιλήψεων στη μουσική σύνθεση.

Ύλη

Περιγραφή της συστηματοποίησης του βασικού ηχητικού υλικού (κλίμακες και τονικότητα, σειρές, patterns, ηχητικοί όγκοι κλπ) μέσα από την αισθητική προσέγγιση των κυριοτέρων ρευμάτων και τάσεων του 20ου αιώνα.

Θεωρία της μουσικής

Θεωρία της μουσικής είναι η μελέτη των δομών της κατασκευασμένης μουσικής

- Αναλύει τις βασικές παραμέτρους ή τα στοιχεία της μουσικής: ρυθμό, αρμονική λειτουργία, μελωδία, δομή, μορφή και υφή.
- Μπορεί να περιλαμβάνει και να καταγράφει οποιοδήποτε στοιχείο , τη διαπίστωση ή τη σύλληψη για τη μουσική ή από τη μουσική.

NOTES

Νότες

Οι νότες μας δείχνουν αυτό που λέμε “ύψος ενός ήχου”.

- Εύκολα, από τη φωνή μας, μπορούμε να καταλάβουμε τι σημαίνει αυτό. Οι γυναίκες μιλάνε πιο ψηλά από τους άντρες. Αντίστοιχα, τα μικρότερα όργανα, οι μικρότερες χορδές, οι μικρότεροι ηχητικοί σωλήνες βγάζουν ψηλότερους ήχους από τα αντίστοιχα μεγαλύτερα.
- Χωρίζουμε τους ήχους που μπορεί να ακούσει το ανθρώπινο αυτί σε οκτάβες. Κάθε οκτάβα ξεκινάει από τη νότα ΝΤΟ και έχει 12 νότες.
- Οι 7 νότες έχουν τα ονόματα Ντο-Ρε-Μι-Φα-Σολ-Λα-Σι και οι υπόλοιπες 5 ονομάζονται περιφραστικά, με τη βοήθεια σημείων αλλοίωσης.

Νότες

Παρατηρείστε ότι:

- Η σειρά των νοτών είναι πολύ συγκεκριμένη και δεν αλλάζει ποτέ.
- Τα ονόματα των νοτών ορίζουν πολλά ύψη, όχι κάποιο συγκεκριμένο. Για παράδειγμα, το όνομα Ντο ορίζει την αρχή κάποιας οκτάβας. Μόνο όταν το όνομα συνοδεύεται από τον αριθμό που δηλώνει την οκτάβα, γνωρίζουμε το ακριβές ύψος, όπως συμβαίνει συχνά στις λατινικές ονομασίες (πχ G4 είναι το Σολ πάνω από το μεσαίο Ντο).

Νότες

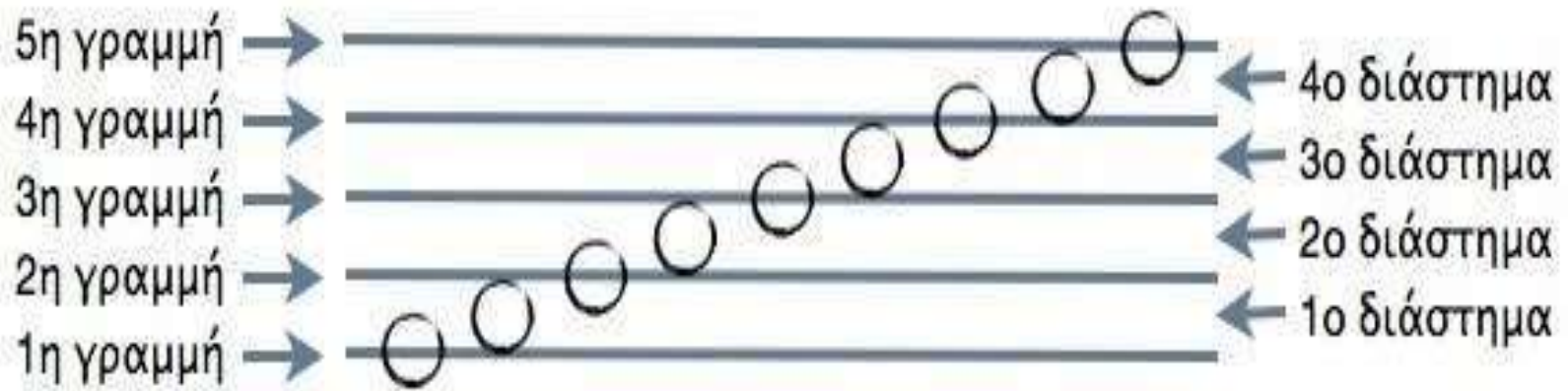
Η απεικόνιση του ύψους στο χαρτί, γίνεται με τη βοήθεια :

- Πενταγράμμου
- Κλειδιών
- Σημείων αλλοίωσης

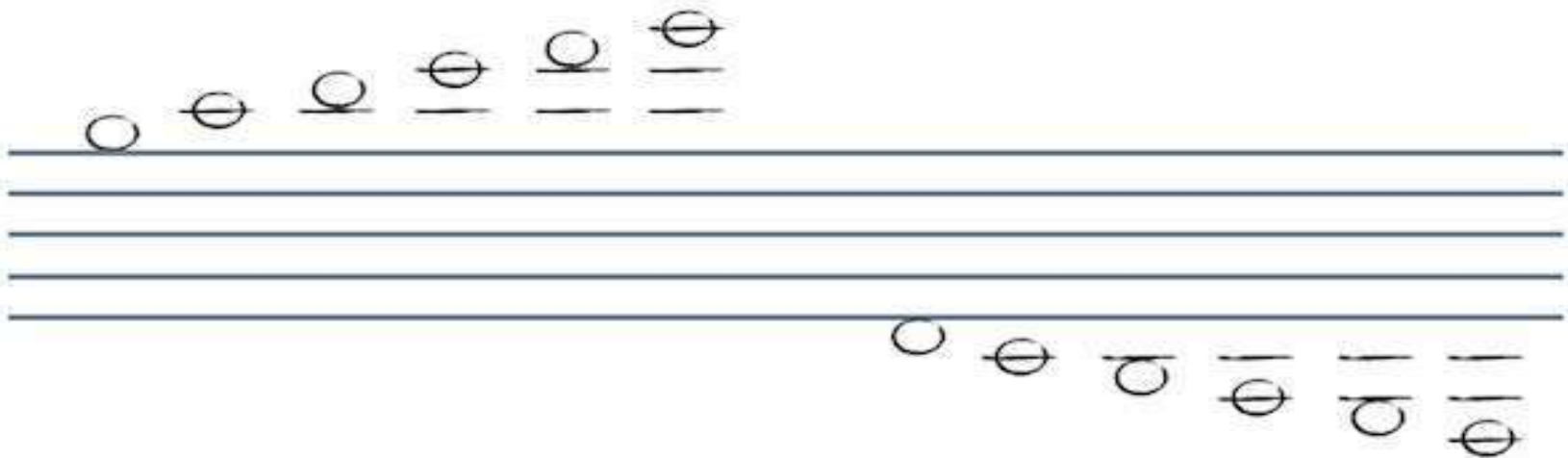
Πεντάγραμμα

Το πεντάγραμμα είναι ο τρόπος με τον οποίο απεικονίζουμε τις νότες. Περιλαμβάνει 9 θέσεις. Πάνω στις 5 γραμμές και στα 4 διαστήματα ανάμεσά τους. Σε κάθε θέση, αντιστοιχεί μια νότα από τις 7 βασικές.

Πεντάγραμμο

Όταν θέλουμε να γράψουμε πολύ ψηλές νότες που βγαίνουν έξω από το πεντάγραμμο, χρησιμοποιούμε τη θέση ακριβώς πάνω από την 5η γραμμή και έπειτα σχεδιάζουμε όσες βοηθητικές γραμμές χρειαζόμαστε σύμφωνα με το παρακάτω σχήμα. Το ίδιο κάνουμε για τις πολύ χαμηλές νότες.

Οι νότες στο πεντάγραμμο

Οι **νότες στο πεντάγραμμο** αποτελούν τον τρόπο με τον οποίο γράφουμε δυτική μουσική.

➤ Αυτό το σύστημα μουσικής γραφής έχει καθιερωθεί εδώ και αιώνες και χρησιμοποιείται από πάρα πολλούς μουσικούς σε ολόκληρο τον κόσμο.

➤ Αρχικά πρέπει να καταλάβουμε ότι *τα μουσικά σύμβολα από μόνα τους δεν μπορούν να γίνουν νότες αν δεν μπούνε πάνω στο πεντάγραμμο.*

Οι νότες στο πεντάγραμμο

Για παράδειγμα αυτά εδώ τα σύμβολα

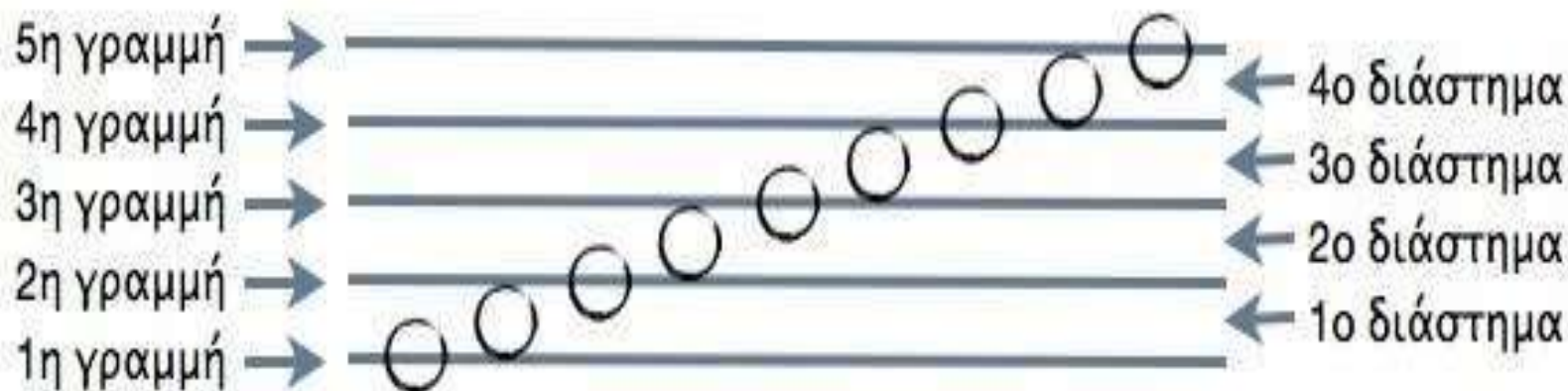
από μόνα τους το μόνο που δηλώνουν είναι *χρονική αξία*, δηλαδή για πόση ώρα θα κρατήσει ο ήχος τους, και όχι κάποια νότα.

Άρα εάν θελήσουμε να τα παίξουμε σε κάποιο μελωδικό όργανο (π.χ. πιάνο, κιθάρα) δεν θα μπορέσουμε.

Οι νότες στο πεντάγραμμο

Οι νότες μπαίνουν **πάνω στις γραμμές**, αλλά και **ανάμεσα** σε αυτές. Ο χώρος ανάμεσα στις γραμμές ονομάζεται "**διάστημα**". Ο ευκολότερος τρόπος για να μάθουμε τις νότες είναι να απομνημονεύσουμε τα ονόματα αυτών που γράφονται στις γραμμές και τα ονόματα αυτών που γράφονται στα διαστήματα.

- Οι νότες στις γραμμές είναι οι εξής: **ΜΙ-ΣΟΛ-ΣΙ-ΡΕ-ΦΑ**
- Οι νότες στα διαστήματα είναι οι εξής: **ΦΑ-ΛΑ-ΝΤΟ-ΜΙ**

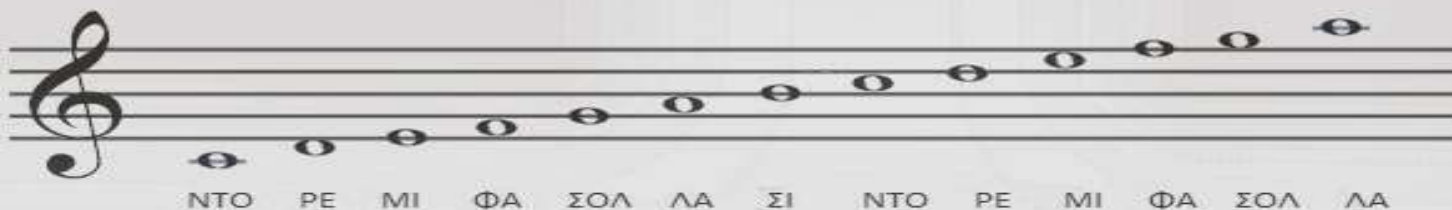
Οι νότες στο πεντάγραμμο

Εφτά μόνο νότες δεν φτάνουν φυσικά για να περιγράψουν τους ήχους! Έτσι μόλις φτάσουμε την κορυφή ή στη βάση ξεκινάμε πάλι από την αρχή.

...**ΝΤΟ ΡΕ ΜΙ ΦΑ ΣΟΛ ΛΑ ΣΙ** - **ΝΤΟ ΡΕ ΜΙ ΦΑ ΣΟΛ ΛΑ ΣΙ** -
ΝΤΟ ΡΕ ΜΙ ΦΑ ΣΟΛ ΛΑ ΣΙ....

...**ΣΙ ΛΑ ΣΟΛ ΦΑ ΜΙ ΡΕ ΝΤΟ** - **ΣΙ ΛΑ ΣΟΛ ΦΑ ΜΙ ΡΕ ΝΤΟ** - **ΣΙ**
ΛΑ ΣΟΛ ΦΑ ΜΙ ΡΕ ΝΤΟ...

ΟΙ ΝΟΤΕΣ ΣΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΟΥ ΣΟΛ

Οι νότες στο πεντάγραμμα

Ας τα τοποθετήσουμε, λοιπόν, πάνω στο πεντάγραμμα για να μπορέσουμε να τα παίξουμε.

➤ Και πάλι, όμως, κάτι λείπει για να μπορέσουμε να αναγνωρίσουμε τις νότες.

➤ Λείπει το **κλειδί** που θα βάλουμε στην αρχή του πενταγράμμου. Μόνο αυτό μπορεί να μας ξεκλειδώσει τις νότες.

➤ Δεν υπάρχει μόνο ένα κλειδί όμως! Κάθε φορά οι νότες αλλάζουν όνομα ανάλογα με το κλειδί που έχουμε χρησιμοποιήσει.

Κλειδιά

Τα κλειδιά γράφονται πάνω στις γραμμές του πενταγράμμου, “βαφτίζουν” την αντίστοιχη νότα (και κατά συνέπεια όλες τις υπόλοιπες) και ορίζουν συγκεκριμένο ύψος. Τα πιο συνηθισμένα κλειδιά που χρησιμοποιούνται είναι:

Κλειδί Σολ

Κλειδί Φα

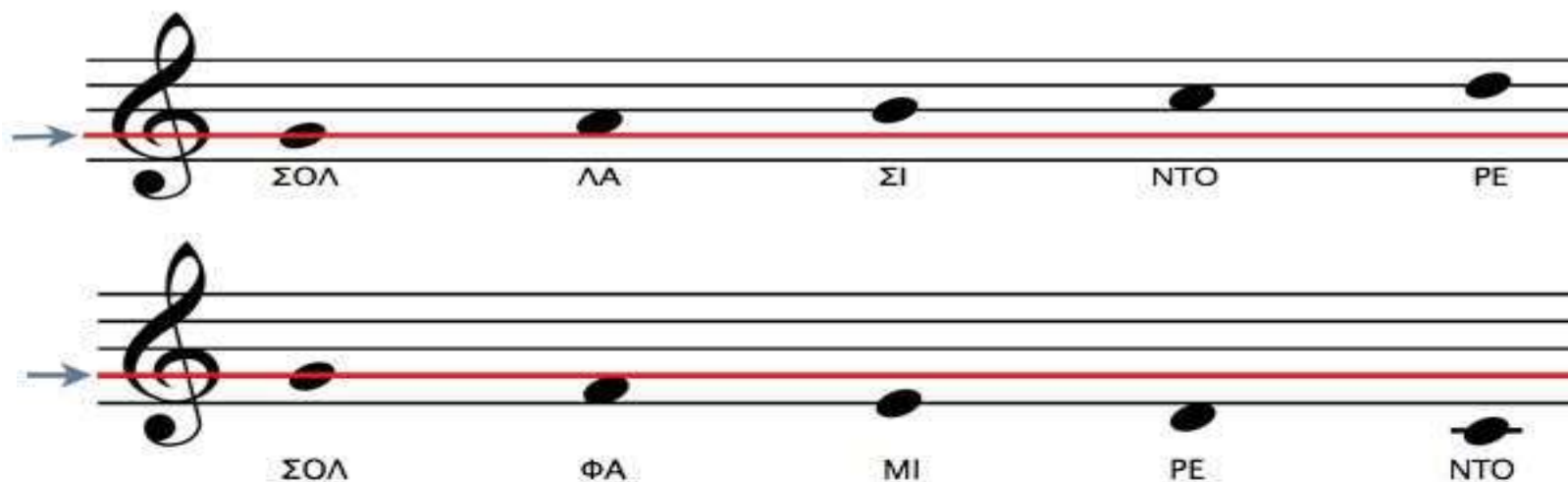
**και 3 διαφορετικά
κλειδιά του Ντο.**

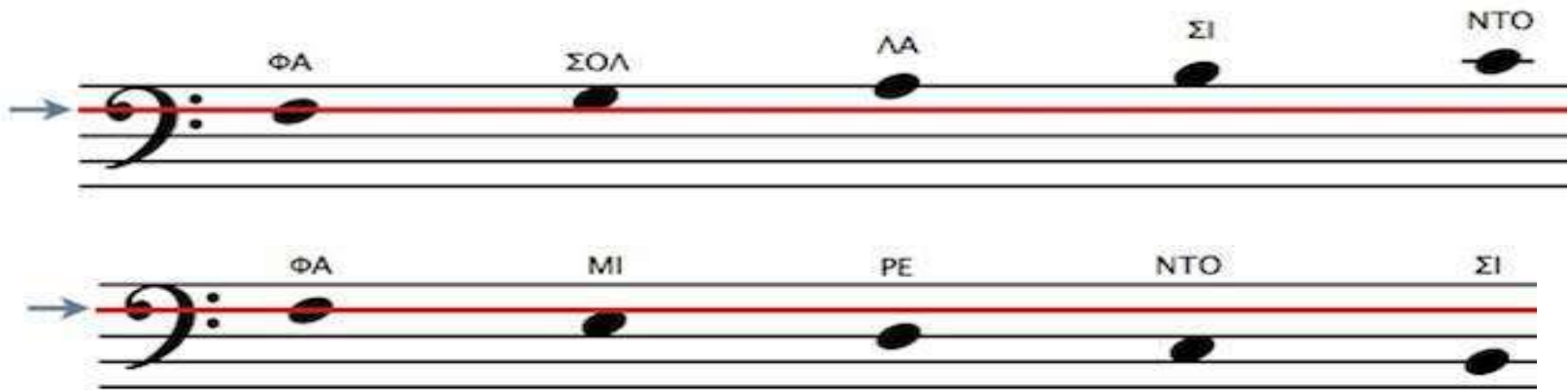
Κλειδί Σολ

Γράφεται στη δεύτερη γραμμή και ορίζει τη νότα Σολ ακριβώς πάνω από το μεσαίο Ντο (G4). Χρησιμεύει για όργανα ή φωνές που κινούνται σε ψηλές περιοχές: γυναικείες φωνές, κιθάρα, βιολί, φλάουτο κ.α. Όποια ρυθμική αξία και αν τοποθετήσουμε πάνω στη δεύτερη γραμμή θα έχει το όνομα ΣΟΛ.

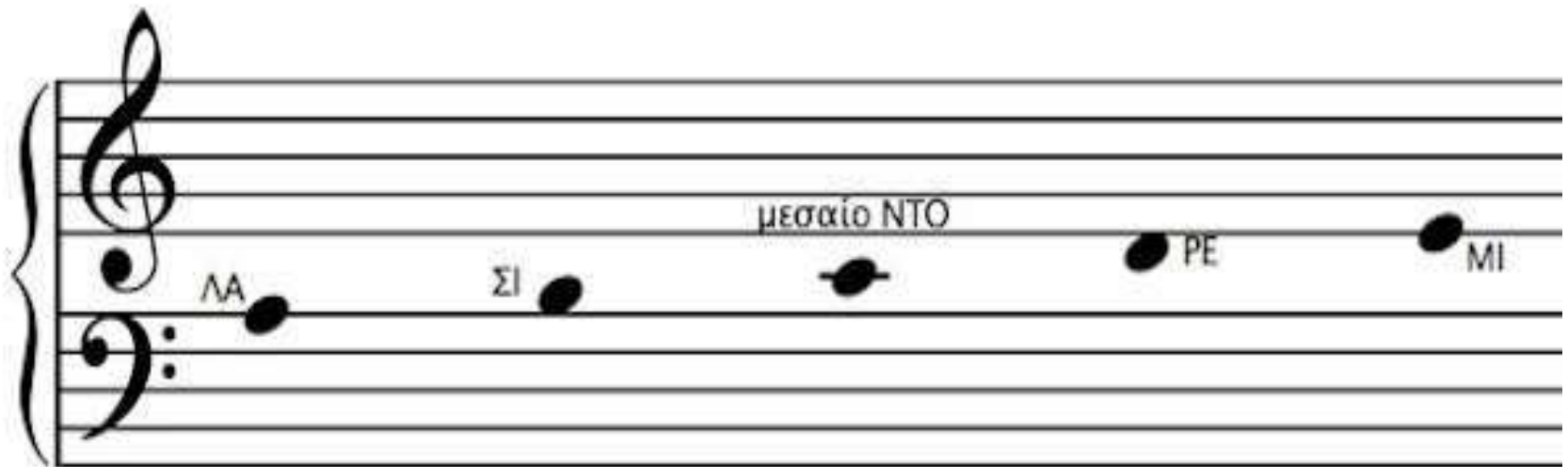
Κλειδί Φα

Γράφεται στην τέταρτη γραμμή και ορίζει τη νότα Φα ακριβώς κάτω από το μεσαίο Ντο (F3). Χρησιμεύει για όργανα ή φωνές που κινούνται σε χαμηλές περιοχές: ανδρικές φωνές, μπάσο, βιολοντσέλο, φαγκότο, τούμπα κ.α.

Διπλό πεντάγραμμο

Για όργανα όπως το πιάνο, που η έκταση τους είναι πολύ μεγάλη ώστε να γραφτούν σε ένα πεντάγραμμο, χρησιμοποιούμε δύο πεντάγραμμα στα οποία τοποθετούμε και τα δύο κλειδιά. Παρατηρείστε ότι το μεσαίο Ντο δημιουργεί μια "ένωση" των δύο πενταγράμμων.

ΡΥΘΜΟΣ

Ρυθμός

Εν αρχή ην ο ρυθμός.

Αυτή η παραφρασμένη φράση συμπυκνώνει την έννοια της μουσικής.

- Το μοναδικό στοιχείο που δεν μπορεί να απουσιάζει από μια μουσική είναι ο ρυθμός.
- Ο ρυθμός, ο οποίος είναι άλλοτε εμφανής μέσω μιας περιοδικότητας και άλλοτε ενυπάρχει σε μια μουσική σύνθεση.

Ρυθμός

Η έννοια του ρυθμού είναι ίσως από τις πιο δύσκολες στη μουσική.

➤ Ο ρυθμός ενυπάρχει παντού γύρω μας, και είναι άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο εμφανής.

➤ Οι εποχές του έτους, οι χτύποι της καρδιάς μας, η ανατολή και η δύση του ηλίου: παντού στη φύση υπάρχει ένας ρυθμός ο οποίος όμως σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την **περιοδικότητα**.

Ρυθμός

Περιοδικότητα είναι το να συμβαίνει (αλλάζει) κάτι σε σταθερά χρονικά διαστήματα. Στη μουσική **ρυθμός** είναι η εναλλαγή της διάρκειας του ήχου.

➤ Η περιοδικότητα η οποία μπορεί να ενυπάρχει σε κάθε μουσική, τραγούδι ή οργανικό παίξιμο, εκφράζεται περισσότερο μέσα από την έννοια του μέτρου, το οποίο συχνά χρησιμοποιείται εσφαλμένα ως συνώνυμο του ρυθμού.

➤ Με άλλα λόγια, ρυθμό έχει και ένα ζεϊμπέκικο, του οποίου το μέτρο χτυπάμε σε παλαμάκια αλλά ρυθμό έχει και ένα μοιρολόι ή ένα τραγούδι της τάβλας.

Ρυθμός

Με αυτή την έννοια, η αναφορά που κάνει ο Πλάτων :

«Η κίνηση σε τακτικά χρονικά διαστήματα ας πάρει το όνομα ρυθμός»

εκφράζει μάλλον την περιοδικότητα και όχι την έννοια του ρυθμού στη μουσική.

Μονάδες μέτρησης ρυθμού

Η βασική μονάδα μέτρησης είναι το ολόκληρο.

Υποδιαιρέσεις

τα μισά

τα τέταρτα

τα όγδοα

τα δέκατα έκτα

τα τριακοστά δεύτερα

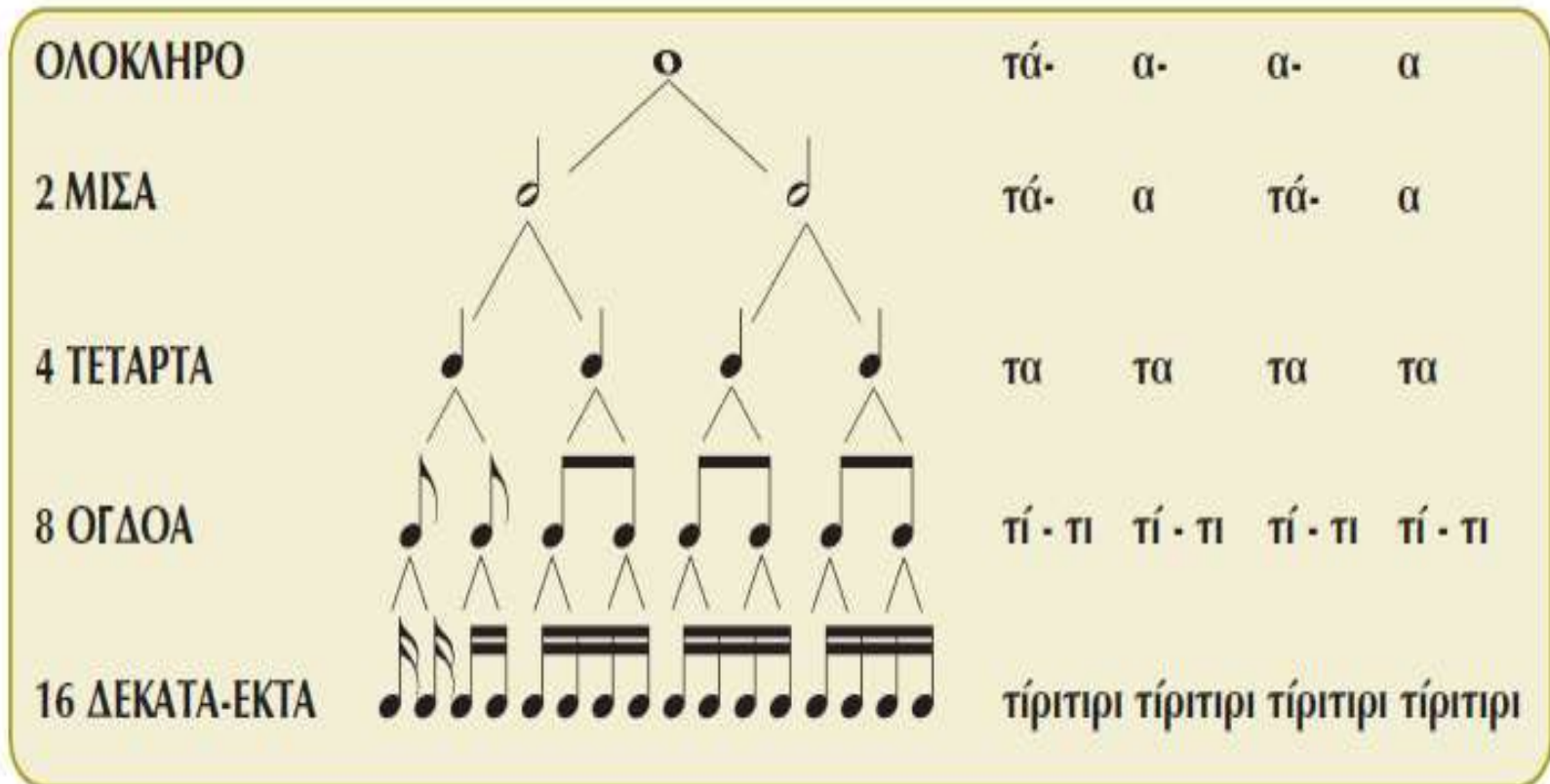
καὶ τα-εξηκοστά τέταρτα

Φθογγόσημα

Τα σύμβολα που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε τις διάρκειες των φθόγγων (νοτών) λέγονται φθογγόσημα.

Φθογγόσημο	Ονομασία	Διάρκεια	Παύση
	Ολόκληρο	4 χρόνους	
	Μισό	2 χρόνους	
	Τέταρτο	1 χρόνο	
	Όγδοο	1/2 χρόνο	
	Δέκατο Έκτο	1/4 χρόνου	

Ρυθμικά ονόματα φθογοσήμων

Ρυθμός και Μέτρο Κλασματική ένδειξη

Μέτρο

Το μέτρο (κλασματική ένδειξη) είναι ο τρόπος με τον οποίο σημειώνουμε στη μουσική τους τονισμούς, όπως αντίστοιχα στη γλώσσα χρησιμοποιούμε τόνους πάνω από τα φωνήεντα.

- Κάθε μουσική φράση έχει τονισμούς, είτε έχει στίχους (τραγούδι) είτε όχι.
- Είναι μουσική μονάδα χρόνου, μεταξύ δύο τονισμένων φθόγγων μιας μελωδίας

Μέτρο

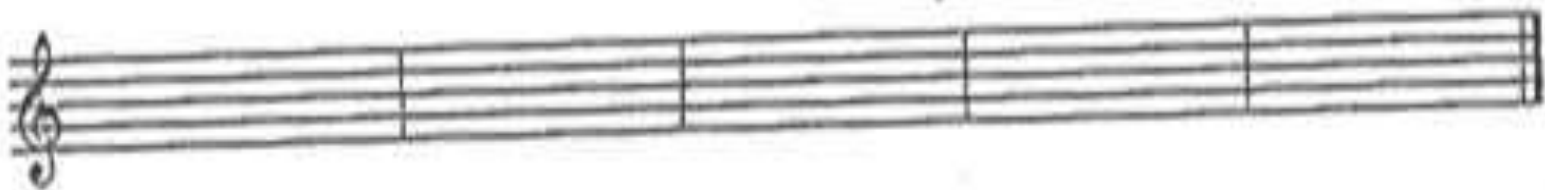

Το μέτρο προκύπτει από την οργάνωση μιας βασικής μετρικής μονάδας σε σύνολο δύο, τριών κ.λπ. παλμών και ανάλογα ονομάζεται διμερές, τριμερές κ.λπ.

➤ Η ακριβής μέτρηση του χρόνου γίνεται με το χρονόμετρο ή μετρονόμο.

Διαστολές

- **Διαστολές** είναι οι κάθετες γραμμές που χωρίζουν το πεντάγραμμο σε μικρότερα τμήματα τα οποία αποκαλούνται μέτρα.
- **Διαστολές** είναι οι τονισμοί σε μια παρτιτούρα φαίνονται από τις κάθετες γραμμές που τοποθετούμε στο πεντάγραμμο

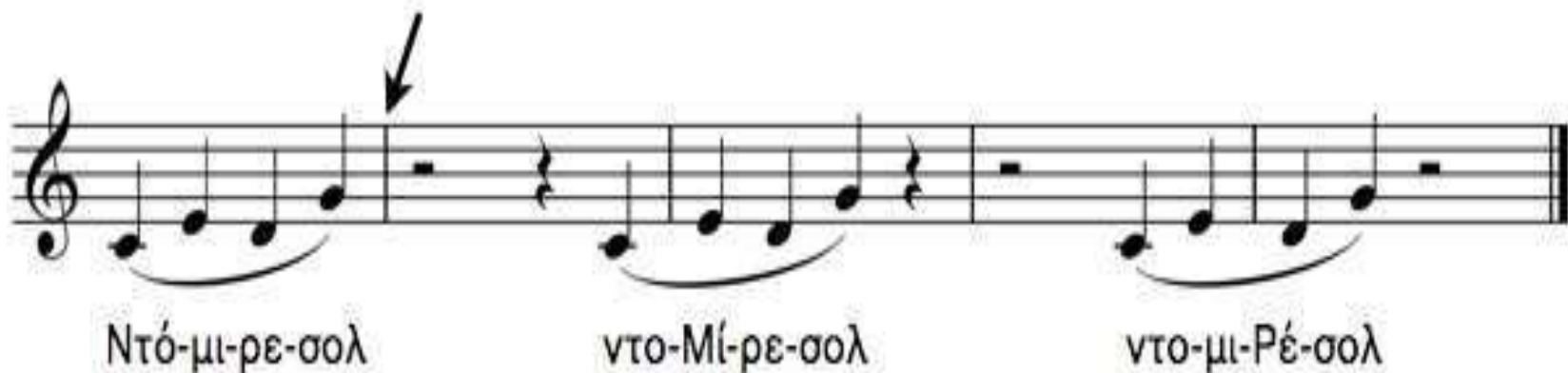
- Όταν ένα κομμάτι τελειώνει, τίθεται **διπλή διαστολή**.

Διαστολές

Η πρώτη νότα του κομματιού, και η πρώτη νότα μετά από κάθε διαστολή, τονίζονται.

Άσκηση

Τραγουδήστε τις τρεις παρακάτω φράσεις που αποτελούνται από τις ίδιες νότες, με σωστούς τονισμούς. Η διαφορά ανάμεσα τους, όπως θα διαπιστώσατε, είναι τεράστια.

The image shows three musical phrases on a single staff. Each phrase consists of four notes: D4, E4, F4, and G4. The first phrase is 'Ντό-μι-ρε-σολ' with a strong accent on the first note. The second phrase is 'ντο-Μί-ρε-σολ' with a strong accent on the second note. The third phrase is 'ντο-μι-Ρέ-σολ' with a strong accent on the third note. An arrow points to the first note of the first phrase.

Μέτρο

Επομένως, ως μέτρο, μπορούμε να ορίσουμε το μέρος μιας μουσικής σύνθεσης που περιέχεται μεταξύ δύο διαστολών.

Αξία του Μέτρου

Στην αρχή κάθε κομματιού παρατηρούμε δύο αριθμούς, γραμμένους ο ένας πάνω στον άλλο (κάποιοι τους αναφέρουν λανθασμένα ως κλάσμα).

➤ Οι αριθμοί αυτοί μας δείχνουν **την αξία του μέτρου**. Συχνά τους αναφέρουμε απλά ως μέτρο του κομματιού.

Αξία του μέτρου

Επομένως: **Αξία** ονομάζουμε τη συνολική διάρκεια των φθογγόσημων ή των παύσεων που περιέχονται σε ένα μέτρο.

Το περιεχόμενο, (**η αξία**) του μέτρου, φανερώνεται με τον κλασματικό αυτό αριθμό ο οποίος σημειώνεται στην αρχή του έργου μετά το κλειδί ή μετά από διαστολή, όταν το μέτρο αλλάζει.

Αξία του μέτρου

Ο αριθμητής υποδηλώνει τον αριθμό των μερών ή των χτύπων στα οποία χωρίζεται το μέτρο (τους χρόνους του μέτρου).

Ο παρανομαστής υποδηλώνει τη διάρκεια-αξία κάθε μέρους του μέτρου (την μονάδα μέτρησης).

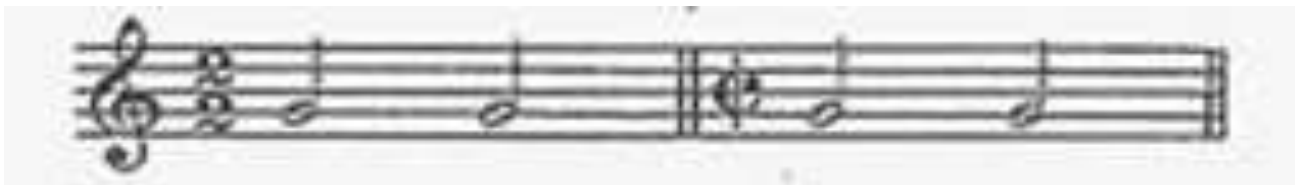
Ως αριθμητής, συνήθως τίθενται οι αριθμοί 2,3,4,6,8,9,12 και σπανιότερα 5 και 7, ενώ ως παρανομαστής οι αριθμοί: 2,4,8 και σπανιότερα 1 ή 16.

Αξία του μέτρου – Ο παρονομαστής

Ως παρονομαστής, τίθεται ο αριθμός **1**, όταν η βασική μετρική μονάδα είναι το ολόκληρο.

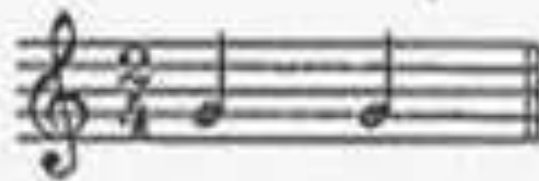

Ως παρονομαστής, τίθεται ο αριθμός **2**, όταν η βασική μετρική μονάδα είναι το μισό.

Αξία του μέτρου - Ο παρονομαστής

Ως παρονομαστής, τίθεται ο αριθμός **4**, όταν η βασική μετρική μονάδα είναι το τέταρτο.

Ως παρονομαστής, τίθεται ο αριθμός **8**, όταν η βασική μετρική μονάδα είναι το όγδοο.

Αξία του μέτρου - Ο παρονομαστής

Ως παρονομαστής, τίθεται ο αριθμός **16**, όταν η βασική μετρική μονάδα είναι το δέκατο έκτο.

Διαίρεση του μέρους του μέτρου Ο αριθμητής

Ανάλογα με τον αριθμό του αριθμητή του κάθε μέτρο διαιρείται σε δύο ή περισσότερα τμήματα-μέρη.

➤ Εάν η διαίρεση του μέρους του μέτρου είναι σε **δύο τμήματα**, το μέρος του μέτρου ονομάζεται **διμερές**

➤ Αν είναι σε **τρία τμήματα** το μέρος του μέτρου ονομάζεται **τριμερές** κ.ο.κ.

Παραδείγματα

Έτσι έχουμε κομμάτια που τονίζουν

...ανά δύο
χτύπους
(διμερές):

Κά-θε δύ-ο χτύ-πους το - νί-ζω

The image shows a musical staff in 2/4 time with a treble clef. The melody consists of eight notes: quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, and quarter. The lyrics are 'Κά-θε δύ-ο χτύ-πους το - νί-ζω'. The syllables 'Κά', 'δύ', 'χτύ', and 'νί' are circled in red. The word 'ζω' is also circled in red. The syllables 'θε', 'ο', 'πους', and 'το' are not circled.

...ανά τρεις
χτύπους
(τριμερές):

Κά-θε τρεις χτύ-πους θα πρέ-πει να το - νί-ζω

The image shows a musical staff in 3/4 time with a treble clef. The melody consists of nine notes: quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, and quarter. The lyrics are 'Κά-θε τρεις χτύ-πους θα πρέ-πει να το - νί-ζω'. The syllables 'Κά', 'χτύ', 'πρέ', and 'νί' are circled in red. The syllables 'πει' and 'ζω' are also circled in red. The syllables 'θε', 'τρεις', 'πους', 'θα', and 'να το' are not circled.

...ανά τέσσερις
χτύπους
(τετραμερές):

Κά - θε τέσ - σε - ρις

χτύ-πους θα πρέ-πει να το - νί - ζω

The image shows two musical staves in 4/4 time with a treble clef. The first staff has four notes: quarter, quarter, quarter, and quarter. The lyrics are 'Κά - θε τέσ - σε - ρις'. The syllables 'Κά' and 'τέσ' are circled in red. The syllables 'σε' and 'ρις' are also circled in red. The second staff has eight notes: quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, quarter, and quarter. The lyrics are 'χτύ-πους θα πρέ-πει να το - νί - ζω'. The syllables 'χτύ', 'πρέ', and 'νί' are circled in red. The syllables 'ζω' and 'πει' are also circled in red. The syllables 'θα', 'να το', and 'σε' are not circled.

Είδη μέτρων

Το είδος του μέτρου εξαρτάται από τον αριθμό των μερών που περιέχει.

Τα μέτρα κατατάσσονται σε:

- 1. απλά
- 2. σύνθετα
- 3. μικτά

1. Απλά μέτρα

Απλά λέγονται τα α) διμερή και τα β) τριμερή μέτρα

Τα **διμερή** έχουν **δύο παλμούς**, έναν **ισχυρό** και έναν **ασθενή**.

Τα **τριμερή** έχουν **3 παλμούς**, έναν **ισχυρό** και **δύο ασθενείς**.

Σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν έναν δις - ισχυρό, έναν ισχυρό και έναν ασθενή.

α) Διμερή μέτρα

Τα διμερή μέτρα μετρώνται με δύο ισόχρονες κινήσεις του χεριού. Η πρώτη κίνηση λέγεται **θέση** και η δεύτερη **άρση**.

Οι δύο ισόχρονες κινήσεις του χεριού είναι: **Κάτω Πάνω**

α) Διμερή μέτρα

κάτω - επάνω:
↓
ένα   ↑
          δύο

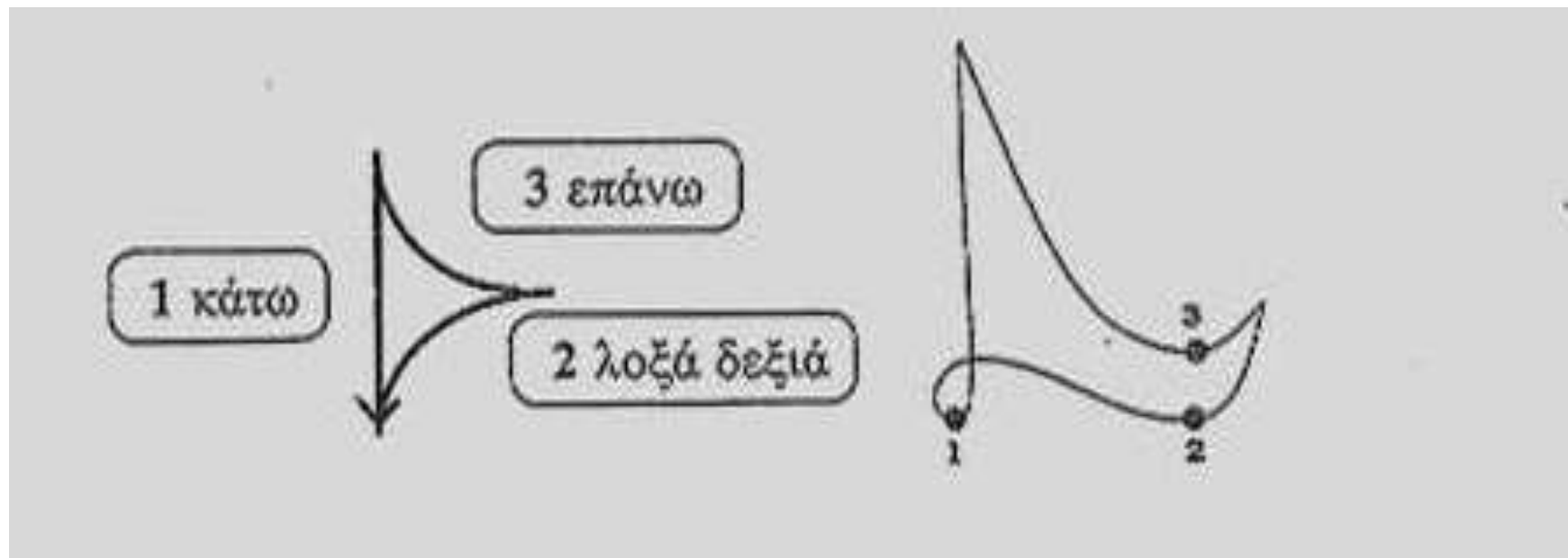
ή υποδιαιρώντας την κάθε κίνηση

έ- ↓ τονισμένο	ο ↑ άτονο
να ↓ άτονο	δύ- ↑ τονισμένο

β) Τριμερή μέτρα

Τα τριμερή μέτρα μετρώνται με τρεις ισόχρονες κινήσεις του χεριού:

Κάτω-Λοξά Πάνω-Επάνω

2. Σύνθετα μέτρα

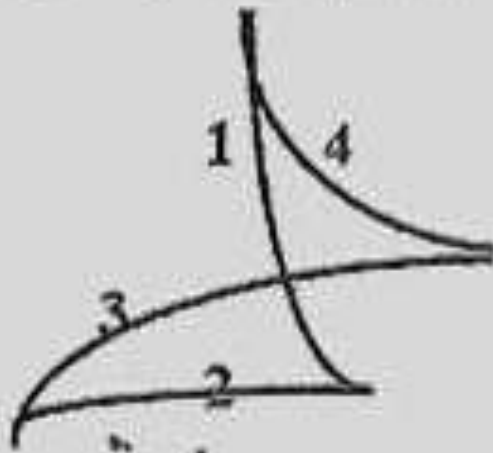

Σύνθετα λέγονται τα μέτρα που περιέχουν δύο ή περισσότερα όμοια απλά (ομοειδή) μέτρα.

Τετραμερή μέτρα

Τα τετραμερή μέτρα μετριοούνται με τέσσερις ισόχρονες κινήσεις του χεριού:

Κάτω-Αριστερά-Δεξιά και Πάνω

Ελλιπές μέτρο

Ελλιπές λέγεται το μέτρο όταν η συνολική διάρκεια του φθόγγου (ή των φθόγγων) που περικλείονται στο πρώτο μέτρο δεν είναι ίση με την αξία του αναγραφόμενου αρχικού ρυθμού.

Τότε το τελευταίο μέτρο έχει τόσης αξίας φθόγγου όση αξία λείπει από το πρώτο μέτρο.

Ελλιπές μέτρο

Στην φωνητική μουσική με ελλιπές μέτρο αρχίζουν τα τραγούδια που το ποιητικό τους κείμενο αρχίζει με άτονες συλλαβές

- Π.Χ. ο Εθνικός ύμνος ξεκινά στην τρίτη κίνηση του πρώτου μέρους

Συγκοπή

Συγκοπή είναι το είδος του ρυθμού, κατά το οποίο μία νότα αρχίζει από το ασθενέστερο μέρος του μέτρου και επεκτείνεται στο ισχυρότερο.

Είδη συγκοπής

- 1. Ομαλή συγκοπή σχηματίζεται όταν τα φθογγόσημα που τη σχηματίζουν έχουν την ίδια αξία.
- 2. Ανώμαλη συγκοπή σχηματίζεται όταν τα φθογγόσημα που τη σχηματίζουν έχουν διαφορετική αξία.

Συγκοπή

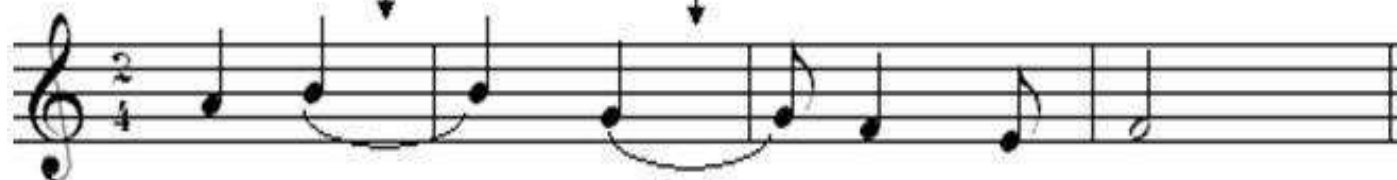
Οι συγκοπές δημιουργούν “τονισμούς” σε μέρη του μέτρου που αλλιώς θα ήταν ατόνιστα και μερικές φορές “φαινομενικές” αλλαγές μέτρου.

Συγκοπή

Παραδείγματα:

ομαλή

ανώμαλη

Συγκοπή στο πλαίσιο ενός μέτρου,
συνδέεται το ασθενές με το λιγότερο ισχυρό

Μελωδία χωρίς συγκοπές

Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ

ff

The image shows a musical staff in 4/4 time with a treble clef. The melody consists of quarter notes and half notes. The notes are: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The lyrics 'Ισχ Ασθ' are written under each pair of notes. The dynamic marking 'ff' is at the beginning.

Η ίδια μελωδία με συγκοπές:

6
Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ Ασθ ισχ Ασθ Ισχ

The image shows the same musical staff as above, but with slurs over the pairs of notes (C4-D4, D4-E4, E4-F4, F4-G4, G4-A4, A4-B4, B4-C5, C5-B4, B4-A4, A4-G4, G4-F4, F4-E4, E4-D4, D4-C4). The number '6' is written above the first measure. The lyrics and dynamic marking are the same.

Ισχ = Ισχυρό
Ασθ = Ασθενές
ισχ = Σχετικά ισχυρό

Αντιχρονισμός

Ονομάζεται το φαινόμενο κατά το οποίο στο ισχυρό μέρος ενός μέτρου ή στην ισχυρή του υποδιαίρεση υπάρχει παύση και στο ασθενές φθόγγος.

- **Αντιχρονισμός**: Στην θέση φθόγγου στο ισχυρό ή κύριο μέρος του μέτρου υπάρχει παύση.
- **Ομαλός αντιχρονισμός**: η παύση είναι ίδιας αξίας με το μέρος που ακολουθεί
- **Ανώμαλος**: Η παύση και το μέρος ή τα μέρη που ακολουθούν δεν έχουν ίδια αξία

Παράδειγμα:

Αντιπροσπομός σε σχετικά ισχυρά μέρη του μέτρου

Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Ο πρώτος παλμός κάθε μέτρου είναι περισσότερο τονισμένος από τους υπόλοιπους. Για παράδειγμα, σε ένα ρυθμό 2/4 το πρώτο τέταρτο θα είναι δυνατότερο από το δεύτερο. Το πρώτο, λοιπόν, τέταρτο θα το ονομάζουμε δυνατό ή ισχυρό ενώ το δεύτερο αδύνατο ή ασθενές.

Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Στο μέτρο 3/4 ισχυρός θεωρείται ο πρώτος χρόνος και οι υπόλοιποι δύο ασθενείς. Σε πολλές περιπτώσεις στο μέτρο αυτό θεωρούνται ισχυροί ο πρώτος και ο δεύτερος χρόνος.

Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Δυνατός Δυνατός Αδύνατος

A musical staff in 3/4 time showing three quarter notes. The first and second notes are labeled 'Δυνατός' (strong) and the third is labeled 'Αδύνατος' (weak). Arrows point from the labels to the notes.

Δυνατός Αδύνατος Αδύνατος

A musical staff in 3/4 time showing three quarter notes. The first note is labeled 'Δυνατός' (strong), the second 'Αδύνατος' (weak), and the third 'Αδύνατος' (weak). Arrows point from the labels to the notes.

Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Στο μέτρο 4/4 έχουμε τον πρώτο ισχυρό, το δεύτερο ασθενή, τον τρίτο λιγότερο ισχυρό και τον τέταρτο ασθενή.

- Για συντομία μπορούμε στο εξής να συμβολίζουμε τους Ισχυρούς χρόνους με I και τους Ασθενής με A.

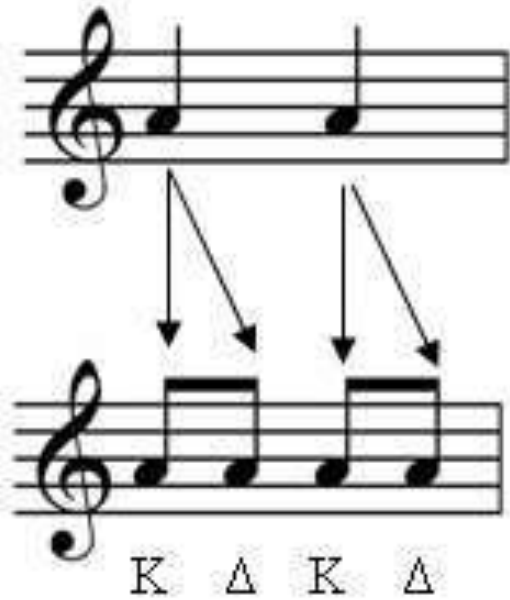
Δυνατά (ισχυρά) και αδύνατα (ασθενή) μέρη του μέτρου

Κύριες και δευτερεύουσες νότες του χρόνου

Κάθε μέρος του μέτρου μπορεί να χωριστεί σε άλλα δύο ίσα μέρη. Το πρώτο μέρος θα το ονομάζουμε κύριο και το δεύτερο δευτερεύον. Οι συμβολισμοί τους, για λόγους συντομίας, θα γίνονται στο εξής με : Κ-Κύριο μέρος και Δ-Δευτερεύον μέρος.

Κύριες και δευτερεύουσες νότες του χρόνου

Κύριες και δευτερεύουσες νότες του χρόνου

Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο κύριος και ο δευτερεύων φθόγγος, όταν διαιρεθούν σε δύο μικρότερους, ο καθένας δημιουργεί ένα νέο κύριο και ένα νέο δευτερεύοντα φθόγγο.

<http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=News&file=article&id=3020>

Τρίηχο
Δίηχο
Τετράηχο
Πεντάηχο
Εξάηχο
Επτάηχο

Τρίηχο

Τρίηχο λέγεται το σύνολο τριών ήχων ίδιας αξίας ενωμένες με μία αγκύλη γραμμή και τον αριθμό 3 πάνω ή κάτω από τις νότες

- Το μετράμε όσο το άθροισμα των δύο φθόγγων ή
- το διπλάσιο από την αξία του ενός φθόγγου

Τρίηχο

Το τρίηχο παίρνει το όνομά του από τις αξίες των φθόγγων που το αποτελούν. Παράδειγμα

Τρίηχο τετάρτων:

$$\overset{3}{\underbrace{\downarrow \downarrow \downarrow}} = \downarrow \downarrow = \downarrow$$

Τρίηχο

Τρίηχα- Περιπτώσεις

$$\overset{3}{\circ \circ \circ} = \circ + \circ = \text{⌘} \text{ (διπλό ολόκληρο = με 8 χρόνους)}$$

$$\overset{3}{\text{♩} \text{♩} \text{♩}} = \text{♩} + \text{♩} = \circ$$

$$\overset{3}{\text{♪} \text{♪} \text{♪}} = \text{♪} + \text{♪} = \text{♩}$$

$$\overset{3}{\text{♫} \text{♫} \text{♫}} = \text{♫} + \text{♫} = \text{♪}$$

$$\overset{3}{\text{♬} \text{♬} \text{♬}} = \text{♬} + \text{♬} = \text{♫}$$

$$\overset{3}{\text{♭} \text{♭} \text{♭}} = \text{♭} + \text{♭} = \text{♬}$$

$$\overset{3}{\text{♮} \text{♮} \text{♮}} = \text{♮} + \text{♮} = \text{♭}$$

Τρίηχο

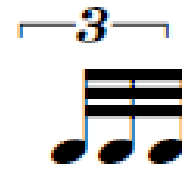
Μπορούμε να έχουμε και τους τρεις φθόγγους ενωμένους ή χωριστούς

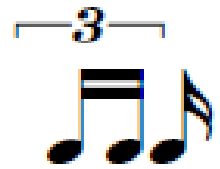
ή

ή

ή

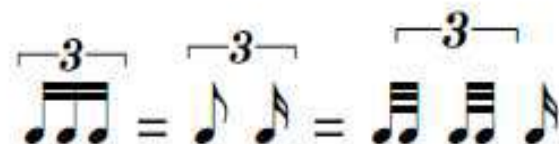
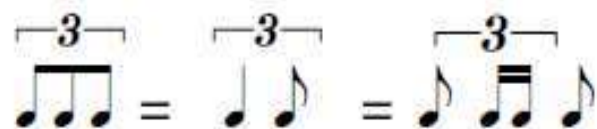
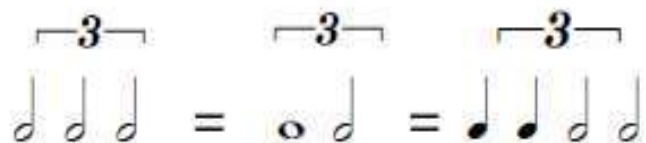

Τρίηχο

Το ***τρίηχο*** υπάρχει και σε άλλη μορφή που δεν είναι οι τρεις φθόγγοι ίσοι αλλά διαφορετικοί στο άθροισμά τους όμως είναι ίσοι με το κανονικό τρίηχο.

Τρίηχο

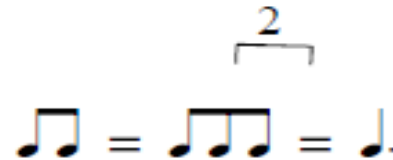
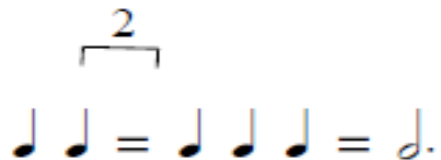

Δίηχο

Το δίηχο σημειώνεται με μία αγκύλη γραμμή και ένα 2 πάνω ή κάτω από τους φθόγγους.

- Παίρνει το όνομά του από την αξία των φθόγγων που το αποτελούν.
- Είναι ίσο όσο τρεις νότες από τις νότες που το αποτελούν.

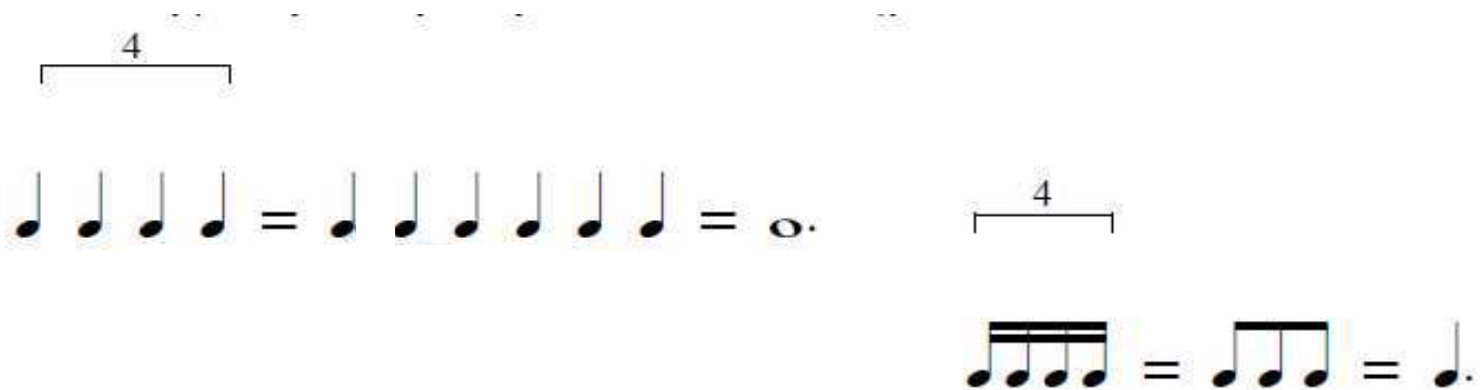

Τετράηχο

Το τετράηχο σημειώνεται με μία αγκύλη γραμμή και ένα 4 πάνω ή κάτω από τους φθόγγους.

➤ Παίρνει το όνομά του από την αξία των φθόγγων που το αποτελούν.

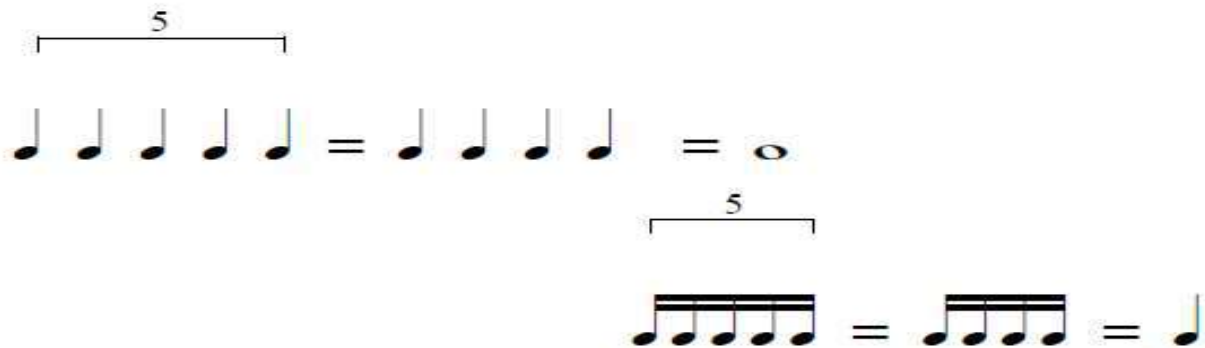
➤ Είναι ίσο όσο έξι νότες από τις νότες που το αποτελούν.

Πεντάηχο

Το πεντάηχο σημειώνεται με μία αγκύλη γραμμή και ένα 5 πάνω ή κάτω από τους φθόγγους.

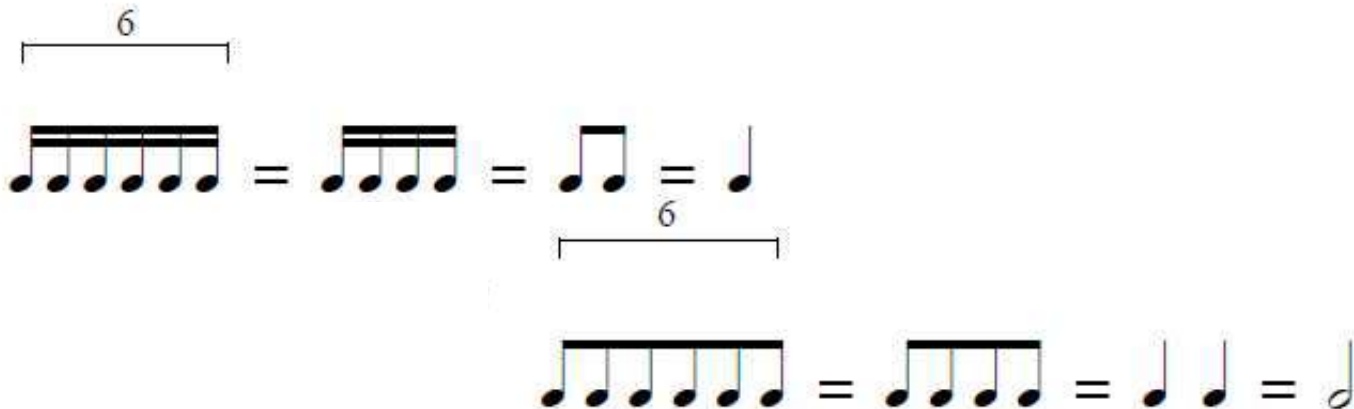
- Παίρνει το όνομά του από την αξία των φθόγγων που το αποτελούν.
- Είναι ίσο όσο τέσσερεις νότες από τις νότες που το αποτελούν.

Εξάηχο

Το εξάηχο σημειώνεται με μία γραμμή και ένα 6 πάνω ή κάτω από τους φθόγγους.

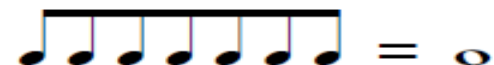
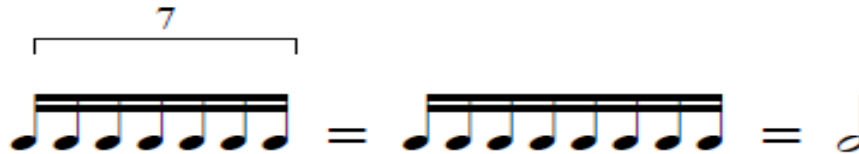
➤ Παίρνει το όνομά του από την αξία των φθόγγων που το αποτελούν. Είναι ίσο με τέσσερεις νότες της ίδιας αξίας.

Επτάηχο

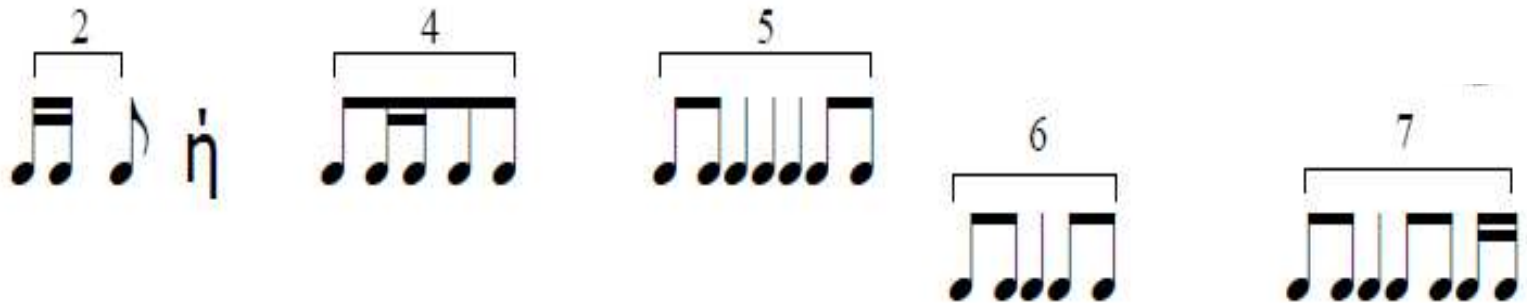
Το επτάηχο σημειώνεται με μία αγκύλη γραμμή και ένα 7 πάνω ή κάτω από τους φθόγγους.

- Παίρνει το όνομά του από την αξία των φθόγγων που το αποτελούν.
- Είναι ίσο με το άθροισμα οκτώ φθόγγων ίδιας αξίας.

Παραδείγματα

Όλα αυτά μπορούν να εμφανισθούν με διαφορετικές αξίες:

ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ

Μελωδία

Μελωδία είναι η διαδοχή των ήχων με διαφορετική οξύτητα.

Ασχέτως αν αυτή η διαδοχή μάς αρέσει, αν μπορούμε να την τραγουδήσουμε, αν περιέχει λίγες ή πολλές διαφορετικές οξύτητες, αν είναι εύκολη ή δύσκολη.

Αρμονία

Αρμονία

- Όπως η μελωδία, έτσι και η αρμονία έχει διαφορετικό περιεχόμενο στη μουσική από ό,τι στο καθημερινό μας λεξιλόγιο.
- Μιλάμε για αρμονικές σχέσεις, αρμονία χρωμάτων, αρμονική συνεργασία, με τρόπο που μας παραπέμπει σε έννοιες οι οποίες εμπεριέχουν το καλό, το ωραίο, το ευχάριστο.

Αρμονία - Μελωδία

➤ Η **αρμονία** στη μουσική είναι το κάθετο άκουσμα, η συνήχηση περισσότερων από δυο ήχους.

➤ Η **μελωδία** είναι η οριζόντια ανάπτυξη, το διαδοχικό άκουσμα ήχων.

Αν ακούσουμε δυο ήχους τον ένα μετά τον άλλο έχουμε μελωδικό άκουσμα, αν τους ακούσουμε ταυτόχρονα έχουμε αρμονικό άκουσμα.

Αρμονία - Μελωδία

- Στη μελωδία κάθε ήχος μπορεί να ακολουθείται από οποιονδήποτε άλλον.
- Στην αρμονία κάθε ήχος μπορεί να ακούγεται ταυτόχρονα με κάποιον άλλον.

Βασικά Στοιχεία Αρμονίας

Οι νότες κάθε μουσικής κλίμακας έχουν ένα συγκεκριμένο τρόπο διάταξης μέσα στην κλίμακα.

➤ Όταν λέμε διάταξη αναφερόμαστε κυρίως στις ηχητικές αποστάσεις που απέχουν οι νότες αυτές μεταξύ τους.

➤ Σε αυτές τις αποστάσεις οφείλεται το μοναδικό άκουσμα κάθε κλίμακας πχ. οι ματζόρε κυρίως εκφράζουν χαρά, οι μινόρε κυρίως λύπη κ.λπ

Τόνος - Τονικότητα – Τονικό Σύστημα

Τόνος:

Η μεγαλύτερη απόσταση ύψους ανάμεσα σε δύο διαδοχικούς φθόγγους της κλίμακας - διάστημα μεγάλης 2ας- *(με μοναδική εξαίρεση το τριημιτόνιο)*.

Η μικρότερη απόσταση είναι το ημιτόνιο = $1/2$ του τόνου.

**ΗΜΙΤΟΝΙΟ
ΤΟΝΟΣ
ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟ
ΤΑΥΤΟΦΩΝΙΑ
ΟΚΤΑΒΑ**

Διαστήματα: ημιτόνιο-τόνος

Διάστημα στη μουσική ονομάζεται η απόσταση δύο φθόγγων διαφορετικού ύψους.

- Οι δύο φθόγγοι που σχηματίζουν κάποιο διάστημα ονομάζονται **βάση και κορυφή του διαστήματος.**

Διαστήματα: ημιτόνιο-τόνος

- Όταν οι δύο φθόγγοι που τα σχηματίζουν ακούγονται διαδοχικά **Μελωδικά διαστήματα.**
- Όταν οι φθόγγοι που τα σχηματίζουν ακούγονται ταυτόχρονα έχουμε **Αρμονικά διαστήματα.**

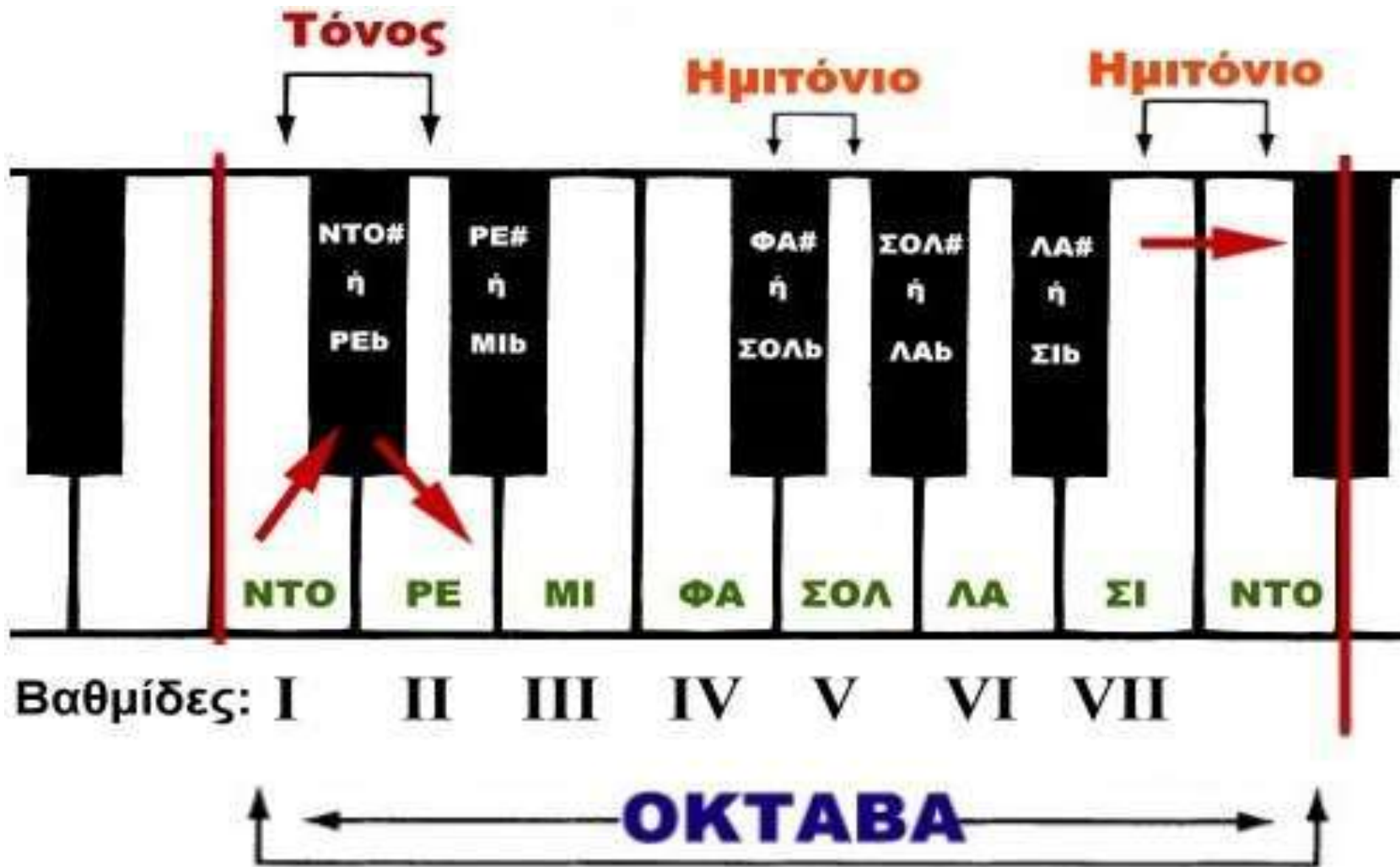
Διαστήματα: ημιτόνιο-τόνος

Για τη δημιουργία μιας κλίμακας συνήθως χρησιμοποιούνται δύο διαστήματα:

- το **ημιτόνιο** και
- ο **τόνος**

Μουσικά όργανα όπως το πιάνο είναι δομημένα με τρόπο ώστε η μικρότερη απόσταση μεταξύ δύο διαδοχικών πλήκτρων είναι ένα ημιτόνιο.

Ημιτόνιο

Ημιτόνιο ονομάζεται η μικρότερη ηχητική απόσταση ανάμεσα σε δύο διαδοχικές νότες.

- Για παράδειγμα τα Ντο - Ντο#, Μι - Φα, Φα# - Σολ κ.ά.
- Στην προηγούμενη εικόνα, από το πρώτο πλήκτρο Ντο ως το τελευταίο (επίσης Ντο) υπάρχουν συνολικά δώδεκα ημιτόνια.

Τόνος

Τόνος ονομάζεται η μεγαλύτερη ηχητική απόσταση ανάμεσα σε δύο διαδοχικές νότες. Κάθε απόσταση μεταξύ δύο πλήκτρων που περιλαμβάνει συνολικά δύο και μόνο δύο ημιτόνια δημιουργεί ένα τόνο.

➤ Για παράδειγμα τα Ντο - Ρε, Ντο# - Ρε# κ.ά.

Στην προηγούμενη εικόνα, από το πρώτο πλήκτρο Ντο ως το τελευταίο (επίσης Ντο) υπάρχουν συνολικά *έντεκα τόνοι*.

Ημιτόνιο-Τόνος

- Το Ημιτόνιο ή αλλιώς, διάστημα δεύτερης μικρής, είναι η μικρότερη απόσταση μεταξύ 2 φθόγγων.
- Ο Τόνος ή αλλιώς διάστημα δεύτερης μεγάλης είναι η απόσταση 2 φθόγγων που περιέχει 2 ημιτόνια.

ΗΜΙΤΟΝΙΟ

Παράδειγμα

Στη διατονική κλίμακα του Ντο τα ημιτόνια σχηματίζονται ανάμεσα στις βαθμίδες 3-4, 7-8 και είναι τα μι-φα και σι-ντο, αντίστοιχα.

ΤΟΝΟΣ

Παράδειγμα

Στη διατονική κλίμακα του Ντο οι τόνοι είναι: ντο-ρε, ρε-μι, φα-σολ, σολ-λα, λα-σι.

ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟ

Τριημιτόνιο ονομάζεται η απόσταση ανάμεσα σε δύο διαδοχικούς φθόγγους η οποία περιέχει τρία ημιτόνια π.χ.: ντο-ρε#, ντοb-ρε.

ΤΑΥΤΟΦΩΝΙΑ

Ταυτοφωνία ή εναρμόνιοι φθόγγοι: πρόκειται για δύο διαδοχικές νότες οι οποίες έχουν το ίδιο ύψος (ίδιο άκουσμα) αλλά διαφορετικό όνομα. π.χ. : ντο# - ρεβ.

A musical staff in 4/4 time with a treble clef. The staff contains eight quarter notes. The notes are: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and F4. Brackets connect the notes to labels below the staff: the first two notes (G4, A4) are labeled 'Τόνος'; the third note (B4) is labeled 'Ημιτόνιο'; the next three notes (C5, B4, A4) are each labeled 'Τόνος'; and the final note (F4) is labeled 'Ημιτόνιο'.

Οκτάβα

- Η οκτάβα είναι το μουσικό διάστημα που ξεκινά με τον πρώτο φθόγγο μιας κλίμακας και καταλήγει με τον ίδιο φθόγγο αλλά σε διπλάσιο τονικό ύψος.
- Στην προηγούμενη εικόνα, σημειώνεται το εύρος μιας οκτάβας, που ξεκινά με το πρώτο Ντο και καταλήγει με το τελευταίο Ντο.
- Σε μια επτατονική κλίμακα, όπως η εικονιζόμενη, η οκτάβα περιέχει δώδεκα ημιτόνια.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Στη μουσική χρησιμοποιούμε τον προσδιορισμό "φυσικός-ή" για έναν ήχο ή μία κλίμακα.

Στην πραγματικότητα, ο προσδιορισμός αυτός χρησιμεύει ώστε να διαχωρίσουμε τον ήχο ο οποίος έχει επηρεαστεί από ένα **σημείο αλλοίωσης** από έναν άλλο ήχο που δεν έχει υποστεί την επιρροή αυτή.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Λέγονται τα σημεία που γράφονται **αριστερά** των φθόγγων και μεταβάλλουν – αλλοιώνουν το ύψος τους.

Τα απλά σημεία αλλοίωσης είναι:

- [**#**] Δίεση – ανεβάζει τον φθόγγο 1 ημιτόνιο
- [**b**] Ύφεση – κατεβάζει τον φθόγγο 1 ημιτόνιο
- [**h**] Αναίρεση – επαναφέρει έναν αλλοιωμένο φθόγγο στο φυσικό τους ύψος

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Δίεση (#):

- Συμβολίζει τον ήχο που είναι κατά ένα ημιτόνιο οξύτερος (πιο ψηλός) από τον "φυσικό" ήχο δεξιά από τον οποίο είναι τοποθετημένη.
- Η τοποθέτηση μίας δίεσης σε μία νότα αυξάνει την μελωδική απόσταση ανάμεσα σε δύο νότες κατά ένα ημιτόνιο.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Ύφεση (**b**):

- Συμβολίζει τον ήχο που είναι κατά ένα ημιτόνιο βαθύτερος (πιο χαμηλός) από τον "φυσικό" ήχο αριστερά από τον οποίο είναι τοποθετημένη.
- Η τοποθέτηση μίας ύφεσης σε μία νότα, μειώνει την μελωδική απόσταση ανάμεσα σε δύο νότες κατά ένα ημιτόνιο.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Αναίρεση (ι):

➤ Τοποθετείται στα αριστερά ενός φθόγγου (νότας) και επαναφέρει έναν ήχο στο αρχικό του ύψος, στην αρχική "φυσική" του θέση καταργώντας όποια αλλοίωση είχε υποστεί από την τοποθέτηση δίεσης ή ύφεσης.

Διπλά σημεία αλλοίωσης

- Διπλή δίοση (x) – ανεβάζει τον φθόγγο κατά **ένα τόνο** (2 ημιτόνια)
- Διπλή ύφεση (bb) – κατεβάζει τον φθόγγο κατά **ένα τόνο** (2 ημιτόνια)
- Διπλή αναίρεση (b $\natural$) – επαναφέρει τον αλλοιωμένο φθόγγο με διπλή δίοση ή διπλή ύφεση στο φυσικό του ύψος.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Για να ονομάσουμε έναν φθόγγο με δίσηση, με ύφεση ή αναίρεση πρέπει το σημείο αλλοίωσης να βρίσκεται στα αριστερά του φθόγγου αλλά το προφέρουμε μετά τον φθόγγο δηλαδή #do αλλά λέμε ΝΤΟ δίσηση.

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ

Όταν μέσα σ' ένα μέτρο προϋπάρχει ένας φθόγγος αλλοιωμένος είμαστε υποχρεωμένοι να εκτελέσουμε με την ίδια αλλοίωση όλους τους ίδιους φθόγγους που θα ακολουθήσουν στο ίδιο μέτρο και ας μην έχουν αριστερά τους γραμμένη αλλοίωση.

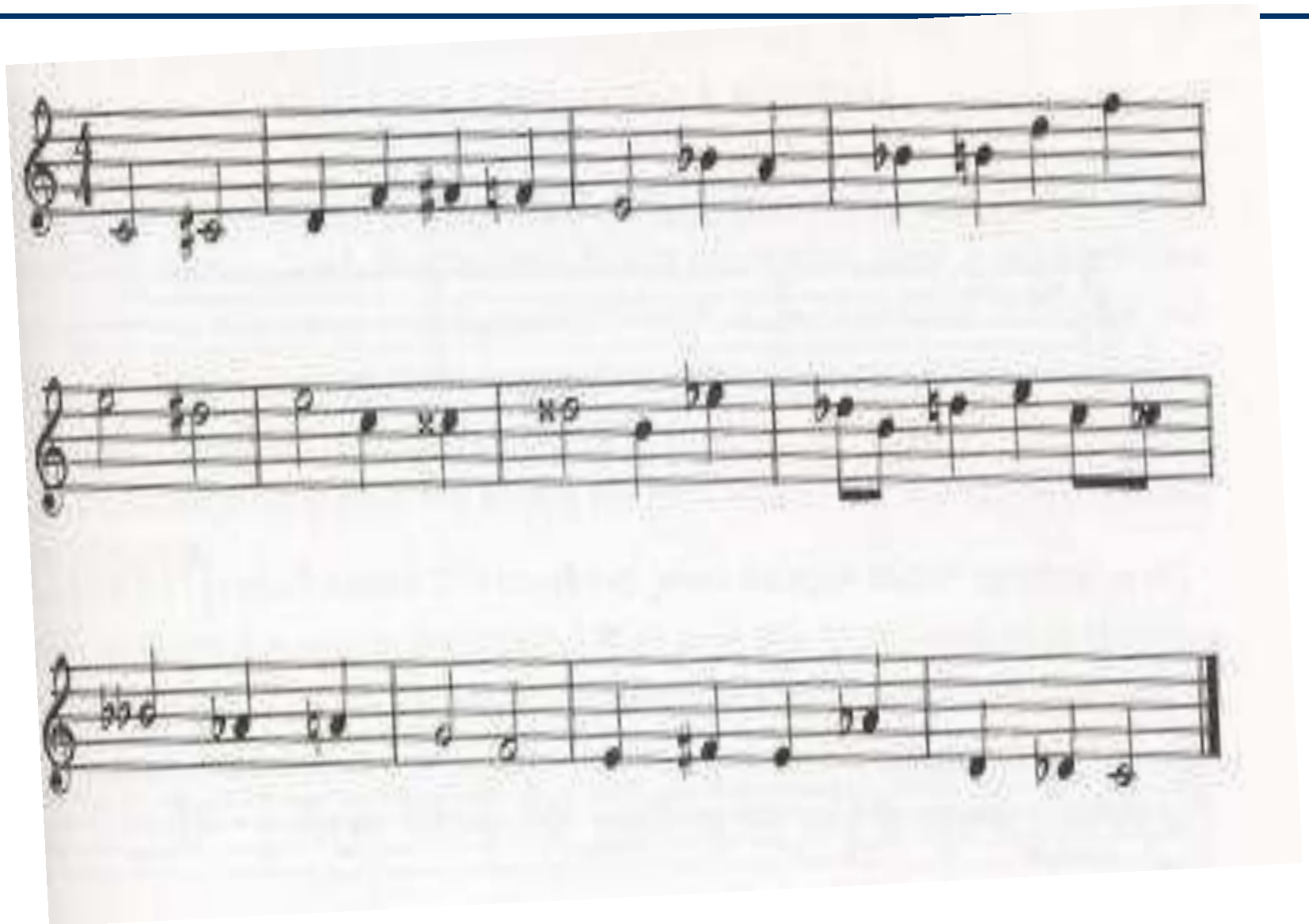
Άσκηση

Μάθετε να βρίσκετε και να λέτε με μεγάλη ευχέρεια στην πιο κάτω άσκηση τα όνομα των φυσικών και αλλοιωμένων φθόγγων.

Στην άσκηση αυτή αρχικά δεν θα μετράτε τις αξίες με το χέρι σας, αλλά θα λέτε μόνο τα ονόματα των φθόγγων δυνατά, προσέχοντας αυτούς που έχουν αλλοίωση να τους λέτε με την αλλοίωση τους.

Άσκηση

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω ένα ημιτόνιο σε τόνο βάζω:

➤ 1) δίεση στην δεύτερη νότα π.χ.

μι-φα# ή

➤ 2) ύφεση στην πρώτη νότα π.χ.

μιb-φα.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω έναν τόνο σε ημιτόνιο βάζω:

- 1) δίεση στην πρώτη νότα π.χ.
ντο#-ρε ή
- 2) ύφεση στη δεύτερη νότα π.χ.
ντο-ρεb.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω ένα ημιτόνιο σε τριημιτόνιο βάζω:

- 1) ύφεση στην πρώτη νότα και δίσση στη δεύτερη π.χ. μιb-φα# ή
- 2) διπλή δίσση στη δεύτερη νότα π.χ. μι-φα## ή
- 3) διπλή ύφεση στην πρώτη νότα π.χ. μιbb-φα.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω έναν τόνο σε τριημιτόνιο βάζω:

- 1) δίεση στη δεύτερη νότα π.χ.
ντο-ρε# ή
- 2) ύφεση στην πρώτη νότα π.χ.
ντοb-ρε

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω ένα ημιτόνιο σε ταυτοφωνία βάζω:

➤ 1) δίεση στην πρώτη νότα π.χ.

μι#-φα ή

➤ 2) ύφεση στη δεύτερη νότα π.χ

μι-φ**α**b

ΜΕΤΑΤΡΟΠΕΣ

Για να μετατρέψω έναν τόνο σε ταυτοφωνία βάζω:

- 1) δίσση στην πρώτη νότα και ύφεση στη δεύτερη π.χ ντο#-ρεβ ή
- 2) διπλή δίσση στην πρώτη νότα π.χ ντο##-ρε ή
- 3) διπλή ύφεση στη δεύτερη νότα π.χ. ντο-ρεbb.

Διαστήματα

- Τα διαστήματα ορίζονται από την κλίμακα ματζόρε.
- Οι αποστάσεις μεταξύ των φθόγγων της κλίμακας ματζόρε είναι το σημείο αναφοράς για τη σύγκριση.
- Η αρίθμηση των διαστημάτων και με αραβικούς αριθμούς (1,2,3,κλπ) , εκτός από Ρωμαϊκούς που είναι το πλέον σύνηθες, ονομάζεται *Formula*.

Διαστήματα

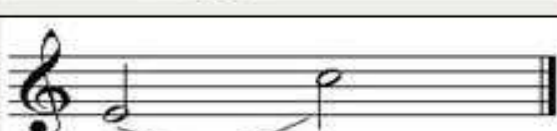

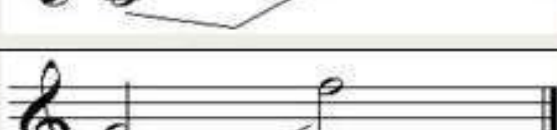

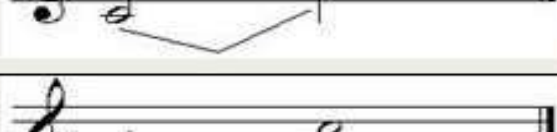
Υπάρχουν 2 ειδών διαστήματα:

➤ τα Μελωδικά (όταν οι 2 νότες παίζονται η μία μετά την άλλη , όπως στις μελωδίες) και

➤ τα Αρμονικά (όταν οι 2 νότες παίζονται ταυτόχρονα, όπως στα ακόρντα - συγχορδίες).

Διάστημα	Interval	Απόσταση	Παράδειγμα
2 ^α Μικρή (Ημιτόνιο)	Minor 2 nd (Semitone)	Ημιτόνιο	
2 ^α Μεγάλη (Τόνος)	Major 2 nd (Tone)	Τόνος	
3 ^η Μικρή	Minor 3 rd	1 Τόνος + 1 Ημιτόνιο	
3 ^η Μεγάλη	Major 3 rd	2 Τόνοι	
4 ^η Καθαρή	Perfect 4 th	2 Τόνοι + 1 Ημιτόνιο	
4 ^η Αυξημένη (Τρίτονο)	Augmented 4 th	3 Τόνοι	

5 ^η Ελαττωμένη (Τρίτονο)	Diminished 5 th	2 Τόνοι + 2 Ημιτόνια	
5 ^η Καθαρή	Perfect 5 th	3 Τόνοι + 1 Ημιτόνιο	
6 ^η Μικρή	Minor 6 th	3 Τόνοι + 2 Ημιτόνια	
6 ^η Μεγάλη	Major 6 th	4 Τόνοι + 1 Ημιτόνιο	
7 ^η Μικρή	Minor 7 th	4 Τόνοι + 2 Ημιτόνια	
7 ^η Μεγάλη	Major 7 th	5 Τόνοι + 1 Ημιτόνιο	
Οκτάβα	Octave	5 Τόνοι + 2 Ημιτόνια	

Διαστήματα

- **Απλά**
- **Σύνθετα**
- **Καθαρά**
- **Μικρά & Μεγάλα**
- **Αυξημένα & Ελαττωμένα**

Απλά Διαστήματα

1^η 2^η 3^η 4^η 5^η 6^η 7^η 8^η

Σύνθετα Διαστήματα

9^η 10^η 11^η 12^η κ.ο.κ

Καθαρά Διαστήματα

Πρώτη - 1^η Οκτάβα - 8^η Καθαρή 4^η Καθαρή 5^η

Μικρά & Μεγάλα Διαστήματα

2^η μικρή 2^η μεγάλη 3^η μικρή 3^η μεγάλη
6^η μικρή 6^η μεγάλη 7^η μικρή 7^η μεγάλη

Αυξημένα & Ελαττωμένα Διαστήματα

1^η Αυξημένη 2^η ελαττωμένη 3^η Αυξημένη 6^η ελαττωμένη
7^η Αυξημένη 8^η ελαττωμένη 4^η Αυξημένη 5^η ελαττωμένη

Τονικότητα – Τονικό Σύστημα

Τονικότητα

Υποδηλώνει τη χαρακτηριστική τάση της μουσικής γλώσσας να οργανώνεται στη βάση ενός ηχητικού πόλου έλξης, το επονομαζόμενο **ΤΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ**.

Στη μετάβαση από την Αναγέννηση στο Μπαρόκ, η μουσική κατέληξε στη χρήση δύο μόνο μουσικών τρόπων, **μείζονας τρόπος και ελάσσονας τρόπος**.

Τονικότητα – Τονικό Σύστημα

Στην εξέλιξη της αρμονίας οι δύο αυτοί τρόποι αποτέλεσαν αυτό που πλέον ονομάζουμε **Κλίμακες**.

Στις κλίμακες υφίσταται ως κεντρικό τους σημείο μια βασική νότα, συγκεκριμένα η πρώτη νότα κάθε κλίμακας, η οποία και αποτελεί το λεγόμενο **ΤΟΝΙΚΟ ΤΟΥΣ ΚΕΝΤΡΟ**.

Κλίμακες

Μεγάλη επιρροή της μουσικής που προέρχεται από τη δυτική Ευρώπη σε όλο τον κόσμο

➤ Στις **παραδοσιακές/λαϊκές μουσικές** των χωρών ιδιαίτερα της "ανατολής", θα συναντήσουμε πολύ συχνά κλίμακες με ποικίλες κατασκευές (για παράδειγμα, κλίμακες "χτισμένες" σύμφωνα με τον πεντατονικό τρόπο), που περιέχουν σειρές από **4 μέχρι και 32 νότες**.

Κλίμακες

Κλίμακα λοιπόν σημαίνει το είδος της σκάλας (κλίμακας) από την οποία έχουν ληφθεί οι φθόγγοι ενός μουσικού κομματιού.

Στην Ευρωπαϊκή μουσική χρησιμοποιείται κυρίως για τη διάκριση μεταξύ μείζονος και ελάσσονος κλίμακας. Έτσι λέμε, αν ένα κομμάτι λ.χ. χρησιμοποιεί φθόγγους μιας μείζονος κλίμακα, ότι "είναι γραμμένο σε μείζονα τρόπο και συγκεκριμένα στον τάδε (π.χ. ΝΤΟ) μείζονα.

Κλίμακες

Στο μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής μουσικής, χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο, δύο μόνο "τρόποι" (πρότυπα) κατασκευής κλιμάκων.

➤ ο **Μείζων** και

➤ ο **Ελάσσων**

ή αλλιώς δύο ομάδες κλιμάκων:

➤ οι λεγόμενες **Μείζονες** (ιταλ. Ματζόρε) και

➤ οι **Ελάσσονες** (ιταλ. Μινόρε).

Μείζονες Κλίμακες

Και οι δύο αυτές είναι οκτάφθογγες που σημαίνει ότι περιέχουν ένα σύνολο από οκτώ νότες:
επτά συν μία ακόμη

Ντο, Ρε, Μι, Φα, Σολ, Λα, Σι, Ντο

Παράδειγμα

- Στην προηγούμενη εικόνα, μπορούμε να δούμε (στην απλούστερη μορφή της) την **Μείζων κλίμακα του Ντο** ή "Φυσική" κλίμακα του Ντο.
- Παίζεται μόνο στα λευκά πλήκτρα, από το ένα Ντο μέχρι το επόμενο Ντο.

Η δομή μιας Μείζονος κλίμακας

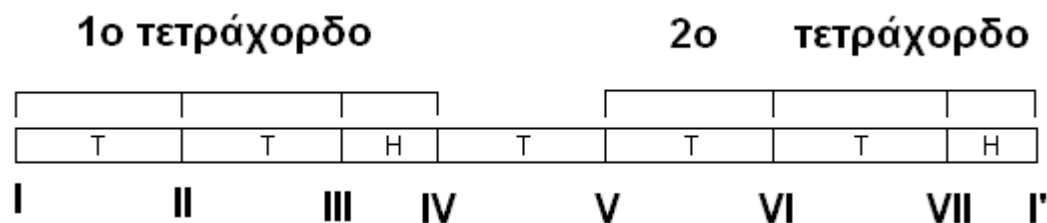
➤ Αν παίξουμε τη μείζονα κλίμακα του Ντο αυτό που κάνουμε στην πραγματικότητα είναι να παίξουμε μια σειρά από τόνους και ημιτόνια με μια συγκεκριμένη σειρά. Η σειρά αυτή είναι η εξής:

- τόνος (Ντο-Ρε)
- τόνος (Ρε-Μι)
- ημιτόνιο (Μι-Φα)
- τόνος (Φα-Σολ)
- τόνος (Σολ-Λα)
- τόνος (Λα-Σι)
- ημιτόνιο (Σι-Ντο)

Η δομή μιας Μείζονος κλίμακας

Συνολικά, για να κατασκευαστεί μία Μείζων κλίμακα ή αλλιώς, για να είναι μία κλίμακα Μείζων, θα πρέπει οι αποστάσεις μεταξύ των 8 ήχων της, να προχωρούν κατά:

- **2 Τόνους,**
- **1 Ημιτόνιο,**
- **3 Τόνους,**
- **1 Ημιτόνιο**

Μείζονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Η σειρά των διέσεων (#) στις κλίμακες είναι:

Φα - Ντο - Σολ - Ρε - Λα - Μι - Σι

Η σειρά των υφέσεων (b) στις κλίμακες είναι

Σι - Μι - Λα - Ρε - Σολ - Ντο - Φα

Μείζονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Με διέσεις έχουμε:

- **Ντο 0**
- **Σολ 1** (φα)
- **Ρε 2** (φα, ντο)
- **Λα 3** (φα, ντο, σολ)
- **Μι 4** (φα, ντο, σολ, ρε)
- **Σι 5** (φα, ντο, σολ, ρε, λα)
- **Φα# 6** (φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι)
- **Ντο#7** (φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι, σι)

Μείζονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Με υφέσεις έχουμε

- **Φα 1** (σι)
- **Σι b 2** (σι,μι)
- **Μι b 3** (σι,μι,λα)
- **Λα b 4** (σι,μι,λα,ρε)
- **Ρε b 5** (σι,μι,λα,ρε,σολ)
- **Σολ b 6** (σι,μι,λα,ρε,σολ,ντο)
- **Ντο b 7** (σι,μι,λα,ρε,σολ,ντο,φα)

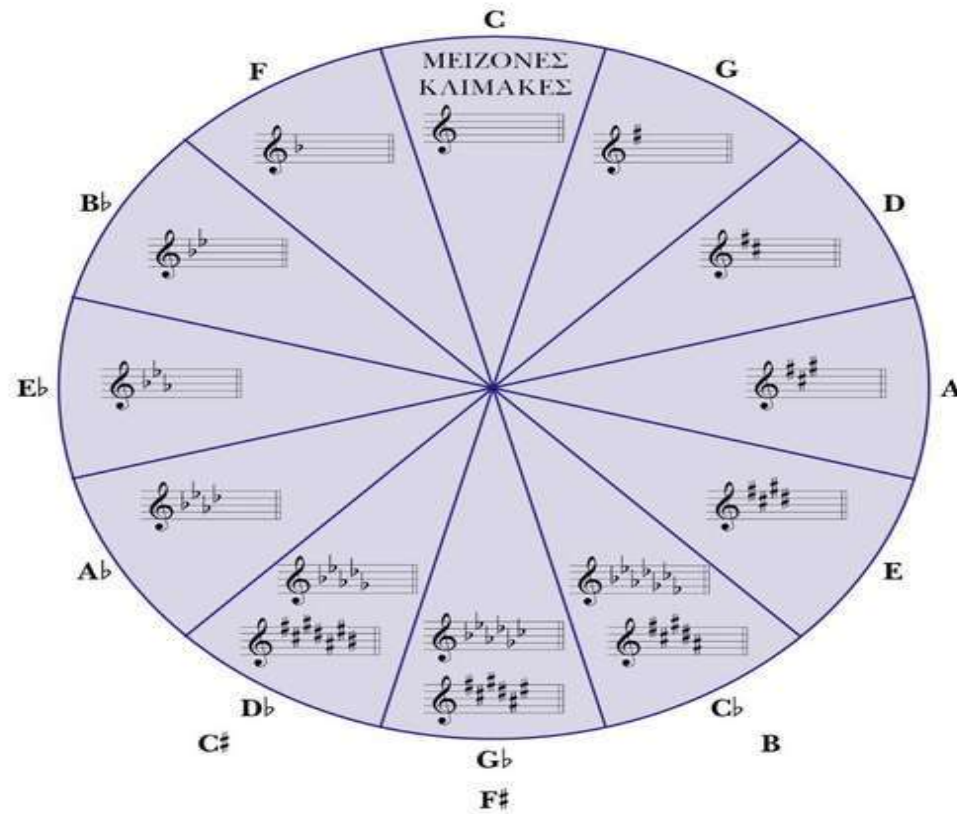
Μείζονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

The image displays seven musical staves, each representing a major scale. The scales are labeled on the left as follows:

- ΦΑ (F major): Treble clef, one flat (Bb). The scale is shown with a melodic line starting on F4 and ascending to F5, with a fermata over the final note.
- ΣΙb (G major): Treble clef, two flats (Bb, Eb). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from G4 to G5.
- ΜΙb (A major): Treble clef, three flats (Bb, Eb, Ab). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from A4 to A5.
- ΛΑb (B major): Treble clef, four flats (Bb, Eb, Ab, Db). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from B4 to B5.
- ΡΕb (C major): Treble clef, five flats (Bb, Eb, Ab, Db, Gb). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from C4 to C5.
- ΣΟΛb (D major): Treble clef, six flats (Bb, Eb, Ab, Db, Gb, Cb). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from D4 to D5.
- ΝΤΟb (E major): Treble clef, seven flats (Bb, Eb, Ab, Db, Gb, Cb, Fb). The scale is shown as a sequence of whole notes ascending from E4 to E5.

Κύκλος της πέμπτης

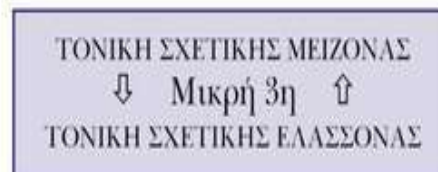
Πυργιώτης Δημήτρης , «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto , Αθήνα 2000, σ. 96.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

Σχετικές κλίμακες

Σχετικές κλίμακες είναι η μείζονα κλίμακα και η ελάσσονα κλίμακα με τον ίδιο οπλισμό. Οι σχετικές κλίμακες αποτελούνται από τους ίδιους φθόγγους, αλλά τους διατάσσουν πάνω από διαφορετική τονική. Η σχετική ελάσσονα σχηματίζεται με τονική την έκτη βαθμίδα της μείζονας κλίμακας και η σχετική μείζονα σχηματίζεται με τονική την τρίτη βαθμίδα της ελάσσονας κλίμακας. Συνεπώς η τονική της σχετικής ελάσσονας απέχει διάστημα μικρής τρίτης κάτω από την τονική της μείζονας κλίμακας, ενώ η τονική της σχετικής μείζονας απέχει διάστημα μικρής τρίτης πάνω από την τονική της ελάσσονας κλίμακας. Αν θέλουμε να βρούμε τον οπλισμό της ελάσσονας κλίμακας χωρίς να καταφύγουμε στον τύπο σχηματισμού της, δεν έχουμε παρά να βρούμε μέσω αυτής της σχέσης τον οπλισμό της σχετικής μείζονας. Στο παράδειγμα 5-27 εικονίζεται η συγγένεια των σχετικών κλιμάκων Ντο μείζονας-Λα ελάσσονας (φυσικής).

Παράδειγμα 5-27

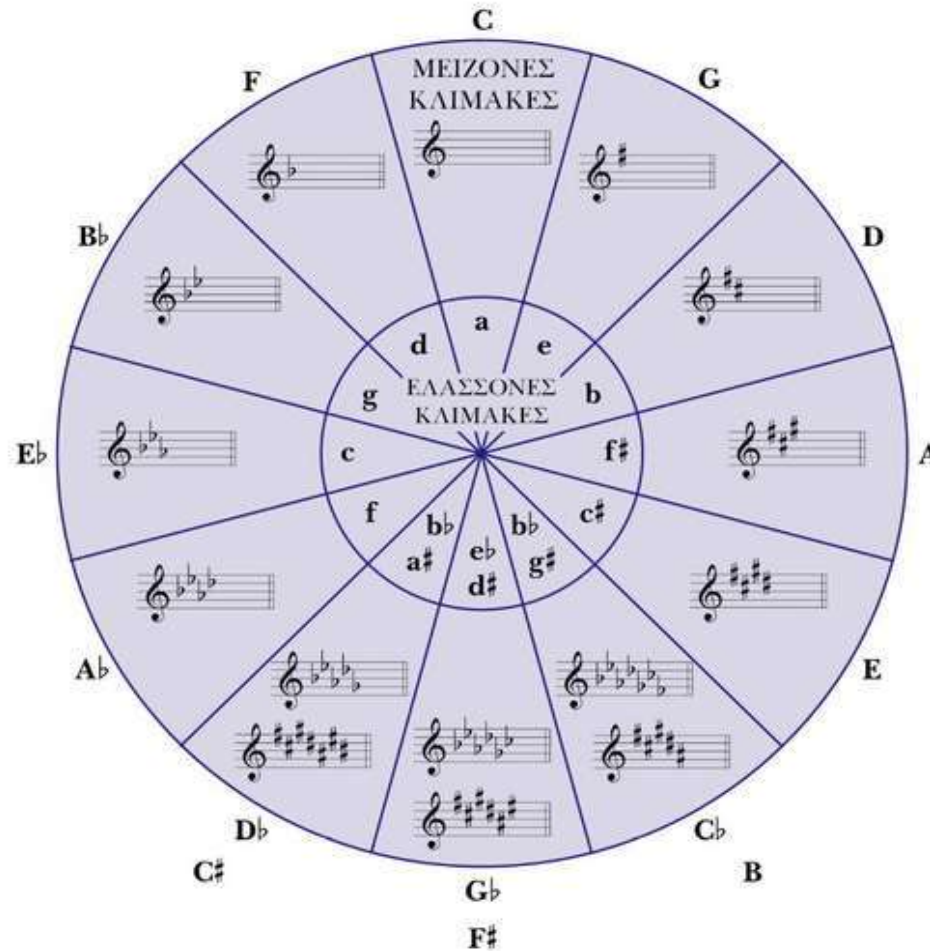

Πυργιώτης Δημήτρης , «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto , Αθήνα 2000, σ. 104.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

Κύκλος της πέμπτης – Σχετικές ελάσσονες

Πίνακας 5-28

Πυργιώτης Δημήτρης , «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto , Αθήνα 2000, σ. 105.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

Ελάσσων (μινόρε) κλίμακα

Δημιουργείται από τους ήχους της μείζονος κλίμακας και διακρίνεται σε τρία είδη:

- Φυσική Ελάσσων
- Αρμονική Ελάσσων και
- Μελωδική Ελάσσων

Η δομή μιας Ελάσσονος ή Μινόρε κλίμακας

Για να βρούμε στο πιάνο την αρχή, δηλ. την πρώτη νότα της "Φυσικής" ελάσσονος κλίμακας, θα πρέπει

- από την νότα ΝΤΟ, που είναι η πρώτη νότα της "Φυσικής μείζονος κλίμακας", να κινηθούμε προς τα αριστερά κατά **1 τόνο + 1 Ημιτόνιο**.
- Έτσι βρίσκουμε ότι η πρώτη νότα της ελάσσονος κλίμακας είναι η νότα Λα.

Φυσική Ελάσσων κλίμακα

- Η Φυσική Ελάσσων κλίμακα, αποτελείται από 8 φθόγγους και είναι ακριβώς η μείζων ή διατονική κλίμακα.
- Μόνη διαφορά ότι 1η βαθμίδα της ελάσσονος αρχίζει από την 6η βαθμίδα της μείζονος (κατεβαίνω μια 3^η μικρή).

Αρμονική ελάσσων κλίμακα

- Είναι η πιο εύχρηστη (και συνήθως αυτή είναι που ονομάζουμε, χωρίς διάκριση, σκάλα minore)
- Αποτελείται από 8 φθόγγους και είναι ίδια με τη φυσική ελάσσονα κλίμακα, με μόνη διαφορά ότι η 7η βαθμίδα της οξύνεται (και άρα γίνεται προσαγωγέας) και σχηματίζει μεταξύ της 6ης και της 7ης ένα τριημιτόνιο.
- Έτσι η κλίμακα αυτή σχηματίζεται από:
T-H-2T-H-τριΗ-Η.

Η δομή μιας Ελάσσονος ή Μινόρε κλίμακας

Στην ελάσσονα κλίμακα Λα και σε όλες τις ελάσσονες κλίμακες που υπάρχουν, υπάρχει μία συγκεκριμένη δομή που ρυθμίζει τη σειρά με την οποία διαδέχονται οι Τόνοι τα Ημιτόνια και το αντίστροφο:

- τόνος
- ημιτόνιο
- τόνος
- τόνος
- ημιτόνιο
- τριημιτόνιο
- ημιτόνιο

Η δομή μιας Ελάσσονος ή Μινόρε κλίμακας

Έτσι, για να κατασκευαστεί μία Ελάσσων κλίμακα ή αντίστροφα, για να είναι μία κλίμακα Ελάσσων θα πρέπει οι αποστάσεις μεταξύ των 8 ήχων της να προχωρούν κατά:

- **1 Τόνο, 1 Ημιτόνιο, 2 Τόνους, 1 Ημιτόνιο, 1 τριημιτόνιο, 1 ημιτόνιο**

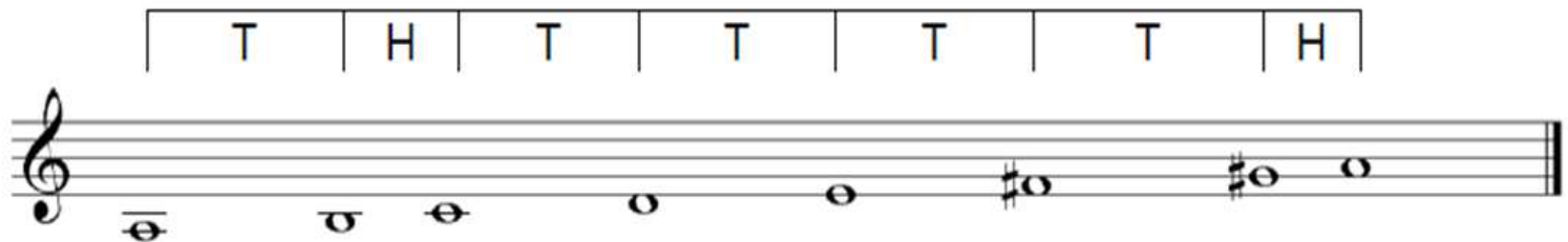
Τ	Η	Τ	Τ	Η	3Η	Η	
I	II	III	IV	V	VI	VII	I'

The musical staff shows the intervals of a natural minor scale: T, H, T, T, H, 3H, H. The notes are: C, Bb, Ab, G, F, Eb, D, C.

Μελωδική ελάσσων κλίμακα

Είναι ίδια με τη φυσική ελάσσονα, μόνο που είναι διαφορετική κατά την άνοδό της απ' ότι στην κάθοδό της.

- Η μελωδική ελάσσων ανιούσα κλίμακα σχηματίζεται με **όξυνση** της **7ης** αλλά και με **όξυνση** της **6ης βαθμίδας**.
- Η κατιούσα περιέχει τους ήχους της φυσικής ελάσσονος κλίμακας (σχετικής μείζονας).

Ελάσσονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Με διέσεις έχουμε:

Λα 0

Μι 1 (φα)

Σι 2 (φα, ντο)

Φα# 3 (φα, ντο, σολ)

Ντο# 4 (φα, ντο, σολ, ρε)

Σολ# 5 (φα, ντο, σολ, ρε, λα)

Ρε# 6 (φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι)

Λα# 7 (φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι, σι)

Ελάσσονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Η φυσική αρμονική λα ελάσσων, η ανιούσα μελωδική και η κατιούσα μελωδική

λα

αρμονική   ανιούσα μελωδική   κατιούσα μελωδική

μι

σι

φα #

ντο #

σολ #

ρε #

λα #

Ελάσσονες κλίμακες, οι αλλοιώσεις τους και ο προσαγωγέας

Στις κλίμακες αυτές ισχύει ο παραπάνω οπλισμός αλλά δεν ξεχνάμε ποτέ τον προσαγωγέα. Ο προσαγωγέας στη κάθε κλίμακα είναι:

- Λα (σολ#)
- Μι (ρε#)
- Σι (λα#)
- Φα# (μι# άρα φα φυσικό)
- Ντο# (σι# άρα ντο)
- Σολ# (φα# αλλά αφού ήδη υπάρχει δίεση θα μετατραπεί σε Φα διπλή δίεση άρα Σολ φυσικό)
- Ρε# (ντο# αλλά αφού ήδη υπάρχει δίεση θα μετατραπεί σε Ντο διπλή δίεση άρα Ρε φυσικό)
- Λα# (σολ# αλλά αφού ήδη υπάρχει δίεση θα μετατραπεί σε Σολ διπλή δίεση άρα Λα φυσικό)

Ελάσσονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

Με υφέσεις έχουμε

Ρε 1 (σι)

Σολ 2 (σι,μι)

Ντο 3 (σι,μι,λα)

Φα 4 (σι,μι,λα,ρε)

Σιβ 5 (σι,μι,λα,ρε,σολ)

Μιβ 6 (σι,μι,λα,ρε,σολ,ντο)

Λαβ 7 (σι,μι,λα,ρε,σολ,ντο,φα)

Ελάσσονες κλίμακες και οι αλλοιώσεις τους

ρε αρμονική ανιούσα μελωδική κατιούσα μελωδική

σολ

ντο

φα

σι

μι

λα

The image displays seven musical staves, each representing a different minor scale. The scales are labeled on the left as 'ρε', 'σολ', 'ντο', 'φα', 'σι', 'μι', and 'λα'. Above the first staff, three labels indicate the sections: 'αρμονική' (harmonic), 'ανιούσα μελωδική' (ascending melodic), and 'κατιούσα μελωδική' (descending melodic). Each staff contains three measures of music, separated by double bar lines. The notes are represented by circles on a five-line staff. The key signatures for each scale are: re (one sharp), sol (two sharps), ντο (three sharps), φα (three sharps and one flat), si (four sharps), μι (four sharps and two flats), and λα (five sharps and two flats).

Ελάσσονες κλίμακες, οι αλλοιώσεις τους και ο προσαγωγέας

Όπως προαναφέρθηκε ποτέ δεν ξεχνάμε τον προσαγωγέα. Ο προσαγωγέας στη κάθε κλίμακα είναι:

- Ρε (ντο#)
- Σολ (φα#)
- Ντο (σι)
- Φα (μι)
- Σιb (λα# επομένως λα φυσικό, αφού το λα βρίσκεται σε ύφεση και η δίεση το αυξάνει κατά ένα ημιτόνιο)
- Μιb (ρε# επομένως ρε φυσικό, αφού το ρε βρίσκεται σε ύφεση και η δίεση το αυξάνει κατά ένα ημιτόνιο)
- Λαb (σολ# επομένως σολ φυσικό, αφού το σολ βρίσκεται σε ύφεση και η δίεση το αυξάνει κατά ένα ημιτόνιο)

Μεταφορά κλιμάκων

5.06 Μεταφορά Κλίμακας

Μεταφορά της κλίμακας είναι η μετεγγραφή της σε διαφορετικό ύψος. Κατά τη μεταφορά της κλίμακας αλλάζει ο φθόγγος της πρώτης βαθμίδας, ενώ διατηρείται αμετάβλητος ο τύπος σχηματισμού. Όπως αναμένουμε, η κλίμακα που προκύπτει από τη μεταφορά ηχεί όμοια με την αρχική κλίμακα. Κάθε τύπος σχηματισμού (πρότυπη κλίμακα) έχει δώδεκα πιθανές πραγματοποιήσεις. Δώδεκα είναι άλλωστε οι φθόγγοι διαφορετικού ονόματος του μουσικού μας συστήματος, οι οποίοι περιέχονται στο εύρος μιας ογδόης και είναι δυνατόν να θεωρηθούν πρώτες βαθμίδες της κλίμακας. Ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα για να μεταφέρουμε δεδομένη κλίμακα σε διαφορετικό ύψος.

- α) Εξάγουμε τον τύπο σχηματισμού της πρότυπης κλίμακας, διατάσσοντας σε σειρά τα διαστήματα που σχηματίζονται ανάμεσα στις διαδοχικές βαθμίδες.
- β) Επιλέγουμε το φθόγγο της πρώτης βαθμίδας της κλίμακας μεταφοράς.
- γ) Καταγράφουμε τους υπόλοιπους φθόγγους της κλίμακας μεταφοράς, αν από το φθόγγο της πρώτης βαθμίδας μεταβούμε διαδοχικά στις αντίστοιχες βαθμίδες, σύμφωνα με τα διαστήματα που καθορίζονται από τον τύπο σχηματισμού. Στη διαδικασία μεταφοράς της κλίμακας, προκειμένου να διατηρηθεί αμετάβλητη η πρότυπη σειρά διαστημάτων, μετακινούμε τα κατάλληλα σημεία αλλαγής

5.26 Μετατροπία

Το τονικό κέντρο του μουσικού κομματιού δεν διατηρείται πάντοτε σταθερό, αλλά μπορεί να αλλάζει. Μετατροπία είναι η μεταβολή του τονικού κέντρου. Το μουσικό κομμάτι αποκτά με τη μετατροπία ευρύτερη προοπτική, περισσότερη ένταση (με την έννοια της αρμονικής διαπλοκής) και δράση. Η διαδικασία μετάβασης από κάποια τονικότητα σε μια άλλη διερευνάται στην Αρμονία (βλ. *Βιβλιογραφία*, σελ.142). Ωστόσο είναι δυνατόν να διακρίνουμε τη μετατροπία στο μουσικό κείμενο, όταν αυτή συνοδεύεται από την αυξανόμενη και επίμονη χρήση αλλοιωμένων φθόγγων ή από την αλλαγή του οπλισμού. Στο απόσπασμα του παραδείγματος 5-48

Εναρμόνιες μείζονες κλίμακες

5.09 Πίνακας Μειζόνων Κλιμάκων

Γνωρίζουμε ότι από έναν τύπο σχηματισμού κατασκευάζονται δώδεκα όμοιες κλίμακες με διαφορετική αρχική βαθμίδα (τονική). Ωστόσο χρησιμοποιούνται, για λόγους συμμετρίας και καθιερωμένης πρακτικής, δεκαπέντε μείζονες κλίμακες: μία φυσική μείζονα χωρίς οπλισμό, επτά μείζονες κλίμακες με υφέσεις στον οπλισμό και επτά μείζονες κλίμακες με διέσεις στον οπλισμό. Στον πίνακα 5-14 σημειώνονται οι φθόγγοι των μειζόνων κλιμάκων.

5.10 Εναρμόνιες Μείζονες Κλίμακες

Τρία ζεύγη μειζόνων κλιμάκων, αν και αποτελούνται από φθόγγους διαφορετικού ονόματος, έχουν κοινή τονική αφετηρία και ισοϋφείς τους υπόλοιπους φθόγγους. Οι κλίμακες που αποτελούνται από εναρμόνιους φθόγγους ονομάζονται **εναρμόνιες κλίμακες**. Θα παρατηρήσουμε στον πίνακα 5-14 ότι οι κλίμακες Ντο ύφεση

Πυργιώτης Δημήτρης, «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto, Αθήνα 2000, σ. 92.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

Ομώνυμες κλίμακες

5.19 Ομώνυμες Κλίμακες

Ομώνυμες κλίμακες είναι η μείζονα κλίμακα και η ελάσσονα κλίμακα οι οποίες έχουν την ίδια τονική. Οι οπλισμοί των ομώνυμων κλιμάκων διαφέρουν κατά τρία σημεία αλλοίωσης. Η ομώνυμη ελάσσονα κλίμακα προσθέτει τρεις υφέσεις ή αφαιρεί τρεις διέσεις από τον οπλισμό της ομώνυμης μείζονας κλίμακας. Στο παράδειγμα 5-29 συγκρίνονται οι φθόγγοι και οι οπλισμοί δύο ζευγών ομώνυμων κλιμάκων με τονική τους φα και ρε αντιστοίχως.

Παράδειγμα 5-29

The image shows two pairs of musical scales on a single staff each. The first pair is for the key of F (Fa). The left scale is labeled 'Φα μείζονα' (Fa major) and is written in treble clef with one flat (B-flat). The right scale is labeled 'Φα ελάσσονα [±3 αλλοιώσεις = +3♭]' (Fa minor) and is written in bass clef with three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The second pair is for the key of D (Ρε). The left scale is labeled 'Ρε μείζονα' (Re major) and is written in treble clef with two sharps (F-sharp, C-sharp). The right scale is labeled 'Ρε ελάσσονα [±3 αλλοιώσεις = -2♯+1♭]' (Re minor) and is written in bass clef with one sharp (F-sharp) and one flat (C-flat).

Πυργιώτης Δημήτρης, «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto, Αθήνα 2000, σ. 105.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

Χρωματική κλίμακα

5.21 Χρωματική Κλίμακα

Η χρωματική κλίμακα είναι η ανιούσα ή κατιούσα διαδοχή κατά διαστήματα ημιτονίου των δώδεκα διαφορετικών φθόγγων του μουσικού συστήματος. Μπορούμε να ακούσουμε τη χρωματική κλίμακα, αν πιέσουμε κατά σειρά όλα τα πλήκτρα του πιάνου που περιέχονται στην έκταση μιας ογδός. Στον πίνακα 5-33 καταγράφεται ο τύπος σχηματισμού της χρωματικής κλίμακας, ενώ στο παράδειγμα 5-34 εικονίζονται οι φθόγγοι της χρωματικής κλίμακας του Ντο στο πεντάγραμμο και στο πληκτρολόγιο του πιάνου.

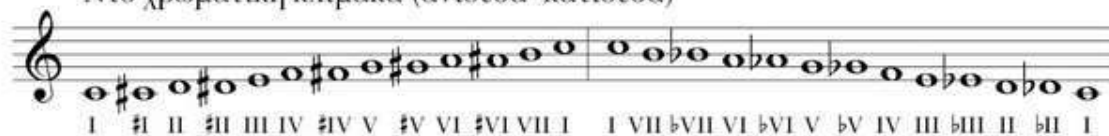
Πίνακας 5-33

Τύπος Σχηματισμού Χρωματικής Κλίμακας: Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η-Η

Παράδειγμα 5-34

Ντο χρωματική κλίμακα (ανιούσα-κατιούσα)

Πυργιώτης Δημήτρης, «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto, Αθήνα 2000, σ. 108.

Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice

---

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΤΟΛΙΔΙΑ ΚΑΛΩΠΙΣΜΟΙ

Μουσικά στολίδια μιας νότας λέγονται οι διάφορες κινήσεις της μαζί με τις κοντινές νότες. Μπαίνουν με διάφορα σύμβολα πάνω από τις νότες.

Τρίλια (tr)

➤ Μπαίνει πάνω από τη νότα που θα στολίσουμε. Σημαίνει ότι θα επαναλάβουμε τη συγκεκριμένη νότα με τη ψηλότερή της (πολλές φορές και γρήγορα).

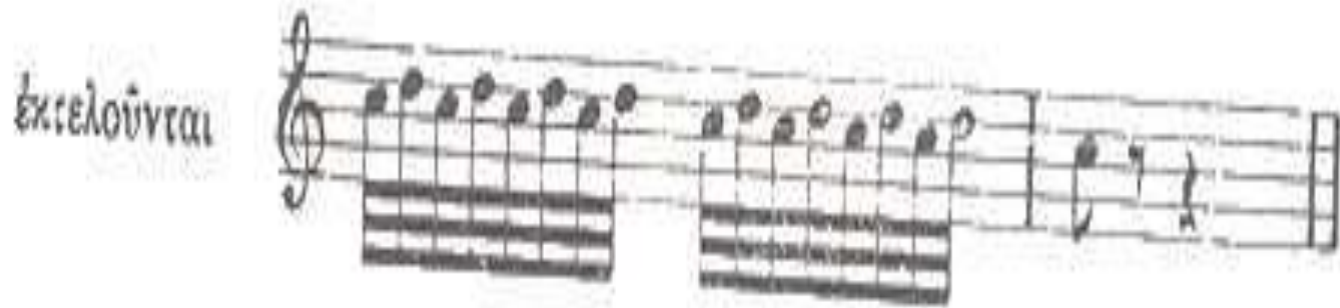
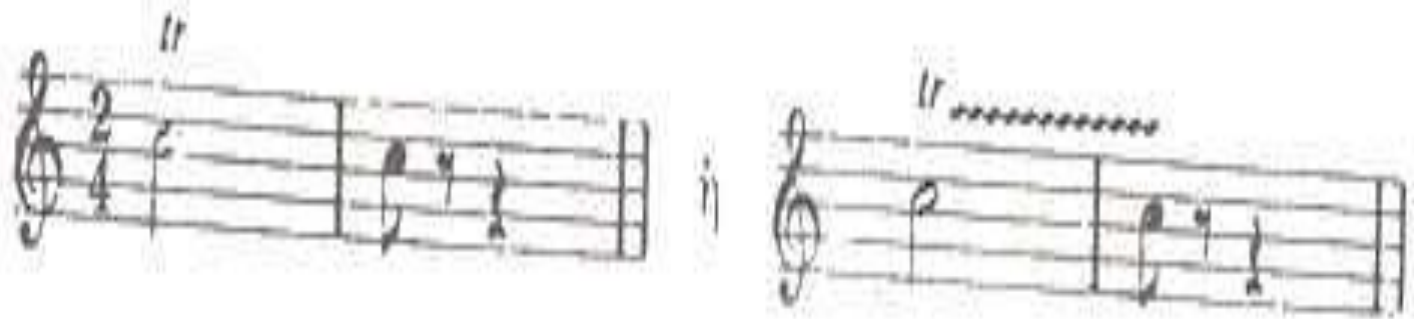
➤ Συμβολίζεται με

tr~~~~~ ή

μόνο με τα γράμματα «tr»

Τρίλια (tr)

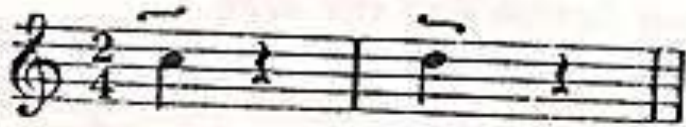

Γκρουπέτο (~)

Παίζουμε γρήγορα με τη χαμηλότερη και μετά με τη ψηλότερη αντίθετα ανάλογα με το σημείο

- Όταν αυτό γράφεται ως ξαπλωμένο S που «κοιτά» προς τα πάνω, άρα που το πάνω άκρο του δείχνει προς τα πάνω, τότε συνήθως το γκρουπέτο αρχίζει με την οξύτερη νότα
- Όταν πάλι κοιτά προς τα κάτω, άρα το πάνω άκρο του δείχνει προς τα κάτω, τότε αρχίζει με την χαμηλότερη νότα.

Γκρουπέτο (~)

Ἐκτελείται

Τὸ σημεῖο τοῦ γκρουπέτου δταν βρῖσκεται μετὰ τῆ νότα ἔκτελείται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο·

Μορτέντο

(mordant ή mordente ή διγοργό)

Πρόκειται για δύο μικρές νότες που συμβολίζεται με ένα σημείο που μοιάζει περίπου με καλλιγραφικό «n» και το οποίο γράφεται πριν από την κύρια νότα στην οποία ανήκει.

➤ Επαναλαμβάνεται γρήγορα με την αμέσως ψηλότερη

ή

➤ Επαναλαμβάνεται γρήγορα με την αμέσως χαμηλότερη

Μορτέντο (mordant ή mordente ή διγοργό)

Κορώνα

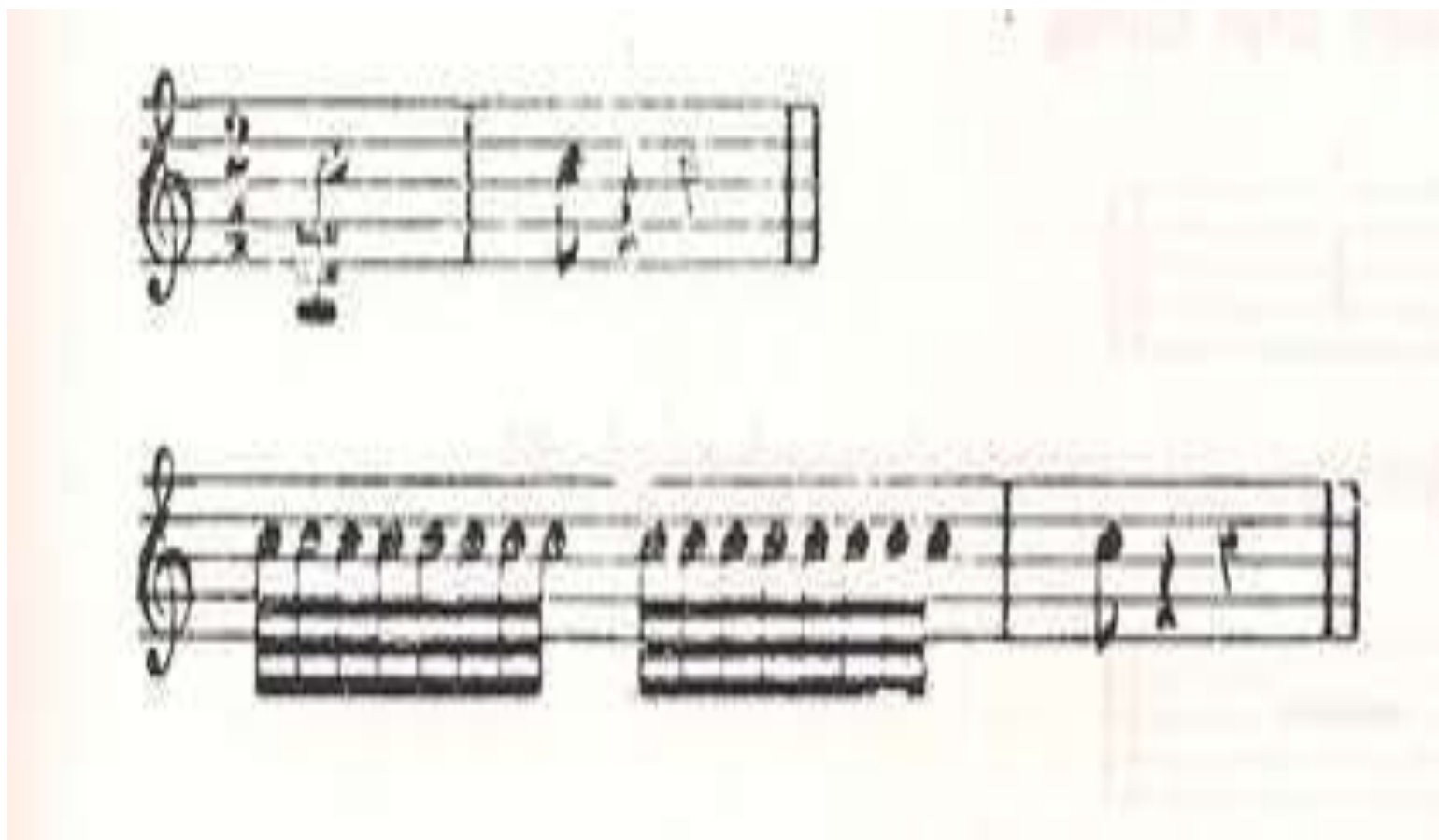
- Κορώνα είναι ένα σημείο το οποίο χρησιμοποιείται τόσο στην ευρωπαϊκή (ως σημείο που διακόπτει στιγμιαία τη ρυθμική αγωγή όσο και στη βυζαντινή μουσική).
- Πρόκειται για ένα σημείο, το οποίο στην ευρωπαϊκή μουσική μπορεί να τεθεί είτε κάτω είτε πάνω από έναν συγκεκριμένο φθόγγο
- Δηλώνει ότι η χρονική διάρκεια του συγκεκριμένου φθόγγου, στον οποίο ανήκει θα πρέπει να παραταθεί και να διαρκέσει επομένως περισσότερο, τόσο όσο εκτιμά η καλλιτεχνική ευαισθησία του εκτελεστή ή του ερμηνευτή του μουσικού κομματιού

Τρέμολο

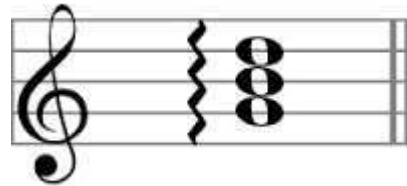
Το τρέμολο είναι η γρήγορη επανάληψη μιας νότας ή η γρήγορη εναλλαγή ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες νότες.

Τρέμολο

Arpeggio

Εκτελούμε 2 ή περισσότερες νότες όχι μαζί αλλά διαδοχικά ή γρήγορα με ταχύτητα, ξεκινώντας από εκείνον που βρίσκεται χαμηλότερα.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΙΑΣ

ΣΗΜΕΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ

Α) Επαναλαμβάνουμε τα συγκεκριμένα μέτρα 2 φορές

The image displays two musical staves illustrating repeat signs. The top staff is in 2/4 time and shows a sequence of notes with a repeat sign and the Greek text "επαναλαμβάνεται δύο φορές" above it. The bottom staff is in 3/4 time and shows a sequence of notes with a repeat sign and the Greek text "επαναλαμβάνεται δύο φορές" above it.

ΣΗΜΕΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ

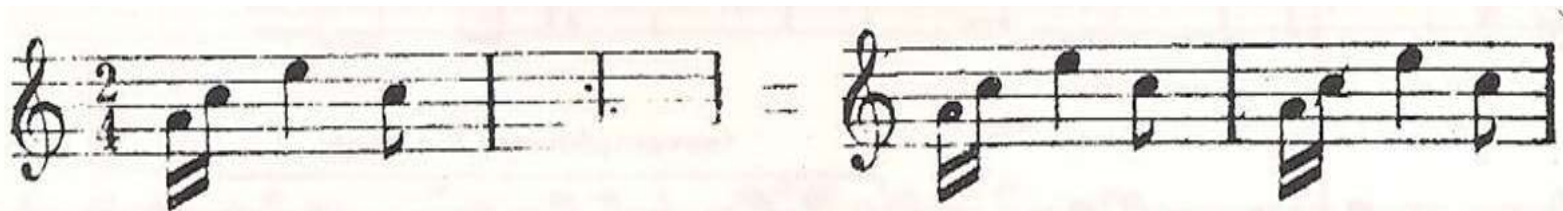
- Β) Όταν στο τέλος ενός μέρους που επαναλαμβάνουμε θέλουμε να αλλάξουμε ένα ή περισσότερα μέτρα βάζουμε τα εξής σημεία

ΣΗΜΕΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ

Γ) Όταν θέλουμε να επαναλάβουμε μόνο ένα μέτρο χρησιμοποιούμε το σημείο $\dot{}$.

Σημαίνει ότι επαναλαμβάνεται το προηγούμενο μέτρο αυτούσιο

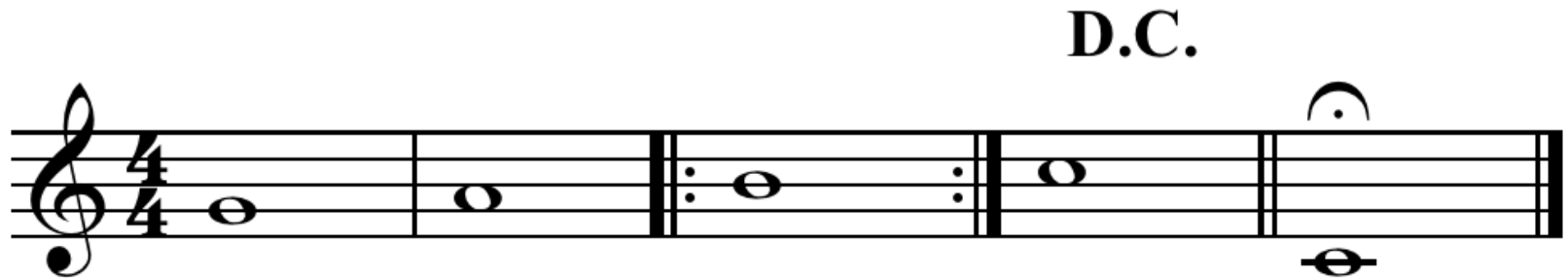
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- Όταν τα συνανταμε 2^η φορά σημαίνει ότι ξαναγυρίζουμε από εκεί όπου το συναντήσαμε 1^η φορά.
- Όταν συναντήσουμε ενδιάμεσα τη λέξη *fine* τότε σταματάμε τη 2^η φορά στο σημείο που τη συναντήσαμε.

Da Capo D.C. (από τη αρχή)

Το κομμάτι θα το αρχίσουμε πάλι από την αρχή ως τη λέξη *fine*

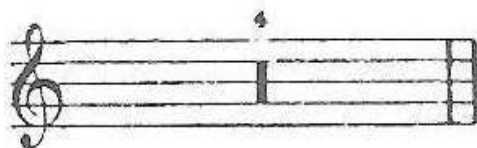

ΑΛΛΕΣ ΣΥΝΤΟΜΙΕΣ

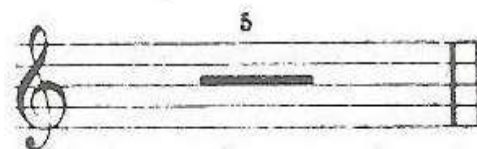
Όταν σ' ένα κομμάτι έχουμε δυο μέτρα παύσεις τότε τις σημειώνουμε ως εξής:

αν έχουμε τέσσερα μέτρα παύσεις

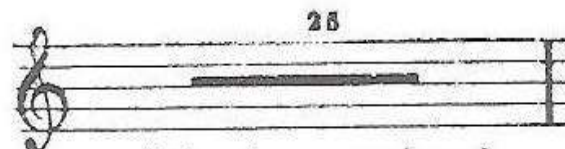
αν έχουμε περισσότερα μέτρα παύσεις τα σημειώνουμε ως εξής:

(πέντε μέτρα παύσεις)

(16 μέτρα παύσεις)

(25 μέτρα παύσεις)

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΡΥΘΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΙΟΥ (ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΜΕΤΡΟΝΟΜΟΥ)

- Οι κινήσεις του ποδιού (θέση και άρση), όταν παίζουμε κάποιο όργανο, με τις οποίες κανονίζουμε τα ίσα μέρη κάθε μέτρου είναι ισόχρονες μεταξύ τους,
- Η ταχύτητα όμως κάθε κίνησης δεν είναι η ίδια σ'όλα τα μουσικά κομμάτια. Αλλού είναι μικρότερη αλλού μεγαλύτερη.
- Ο βαθμός της ταχύτητας ή βραδύτητας με την οποία εκτελούνται οι κινήσεις λέγεται **ΡΥΘΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (TEMPO)**.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΙΟΥ (ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΜΕΤΡΟΝΟΜΟΥ)

Η ποικιλία των ρυθμικών αγωγών είναι μεγάλη και δείχνεται συνήθως με Ιταλικούς όρους οι οποίοι τοποθετούνται στην αρχή του κομματιού και μας καθοδηγούν

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΙΟΥ (ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΜΕΤΡΟΝΟΜΟΥ)

- **Grave (σοβαρό):** πολύ αργή κίνηση
- **Largo (πλατειά):** πολύ αργή κίνηση
- **Larghetto: (αρκετά πλατειά):** αρκετά αργή κίνηση
- **Lento (αργά):** αργή κίνηση
- **Adagio (συρτά):** μάλλον αργή κίνηση
- **Andante (περπατητά):** φυσικό περπάτημα – όχι πολύ αργό
- **Andantino (αρκετά περπατητά):** φυσικό περπάτημα μέτρια ταχύτητα

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΙΟΥ (ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΜΕΤΡΟΝΟΜΟΥ)

- ***Moderato***: μέτρια (προς γρήγορα)
- ***Allegretto***: εύθυμα λίγο γρήγορα
- ***Allegro***: εύθυμα αρκετά γρήγορα
- ***Presto***: πολύ γρήγορα
- ***Vivo***: ζωηρά γρήγορα
- ***Prestissimo***: πάρα πολύ γρήγορα

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Οι χρωματισμοί αποτελούν μουσικά σημεία και σύμβολα που επενεργούν στην έκφραση και ερμηνεία του μουσικού κομματιού μέσω της αυξομείωσης της έντασης διαφόρων φθόγγων ή σειράς φθόγγων και ανάλογο χρωματισμό στην εκτέλεση ενός μουσικού κομματιού .

Τέτοια σημεία χρωματισμού στην ευρωπαϊκή μουσική είναι:

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

- ***Pianissimo (pp)***: πολύ αδύνατη ένταση
- ***Piano (p)***: αδύνατη ένταση, σιγά
- ***Mezzo piano (mp)***: μέτρια αδύνατη ένταση
- ***Un poco piano (poco p)***: λίγο αδύνατη ένταση
- ***Sotto voce***: μουρμουριστά
- ***Mezza voce***: μισή ένταση φωνής

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

- ***Un poco forte (poco f)***: λίγο δυνατή ένταση
- ***Mezzo forte (mf)***: μέτρια δυνατή ένταση
- ***Forte (f)***: δυνατή ένταση
- ***Fortissimo (ff)*** : πολύ δυνατή ένταση
- ***Perdendosi*** : χάνεται ο ήχος σιγά σιγά
- ***Smorzando*** : χάνεται ο ήχος σιγά σιγά

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Το Diminuendo ή decrescendo (>)

Πρόκειται για σημείο το οποίο γράφεται πάνω ή κάτω από μια σειρά φθόγγων και απαιτεί οι ήχοι των φθόγγων να αρχίζουν με μεγάλη ένταση και προοδευτικά να ελαττώνουν αυτήν την έντασή τους.

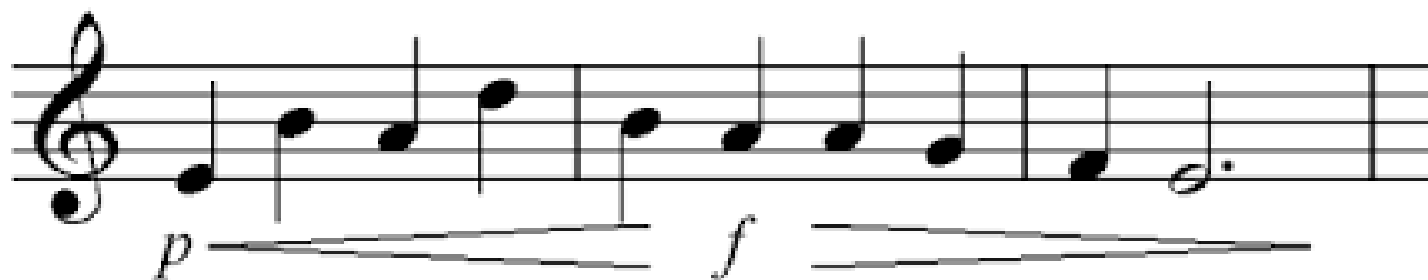
ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Το Crescendo (<)

Πρόκειται για σημείο, το οποίο γράφεται πάνω ή κάτω από μια σειρά φθόγγων και απαιτεί οι ήχοι των φθόγγων να αρχίζουν με μικρή ένταση, η οποία σταδιακά να γίνεται όλο και μεγαλύτερη.

Σταδιακή αύξηση και σταδιακή μείωση της έντασης

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Marcato: εκτελούμε τις νότες χτυπητά, απότομα, δυνατά.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Staccato: εκτελούμε τις νότες ελαφρές και χωρισμένες

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Legato: εκτελούμε τις νότες δεμένες και όχι χωρισμένες

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Portamento: εκτελούμε τις νότες ούτε πολύ δεμένες ούτε πολύ χωρισμένες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σακελλαρίου Θεόδωρος, "Εισαγωγή στη φιλολογία της μουσικής", εκδ. Παν/μίου Ιωαννίνων
- Μαυραγάνης Διαμαντής, "Μουσική Ανθοδέσμη", εκδ.1968
- Γεωργίου Διαμαντής, "Η κλασική θεωρία της μουσικής", εκδ. Φ. Νάκα 2001
- Ηλιόπουλος Διονύσιος, "Μέθοδος βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής", εκδ.1995
- Μαργαζιώτης Ιωάννης, "Θεωρητικόν Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής", εκδ. μουσικού οίκου Χαρίλ. Στασινού, 1960

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Οικονομίδης Κ. Φιλοκτήτης, «Θεωρία της μουσικής», Εκδ. Γαϊτάνου 1992
- Καλομοίρης Μανόλης, «Τα θεωρητικά της μουσικής (α τεύχος)», Εκδ. Γαϊτάνου 1991
- Δημακόπουλος Δημήτρης, «Μεθοδολογία για τη θεωρία της μουσικής», Εκδ. Βιβλιοπανόραμα
- Καλομοίρης Μανόλης, «Μουσική Μορφολογία- Τα παιδαγωγικά της μουσικής», τ. α' Εκδ. Γαϊτάνου

Χρήση Συνδέσμων Διαδικτύου

- Πυργιώτης Δημήτρης , «Μουσική Θεωρία και Πρακτική», Εκδ. Fagotto , Αθήνα 2000 Διαθέσιμο διαδικτυακά στο http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice
- <http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=46>
- http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice_10
- http://music-theory.gr/index.php?id=dimitris_pirgiotis_music_theory_and_practice_8

6.5.2020